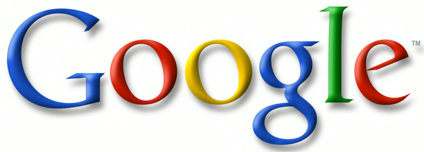
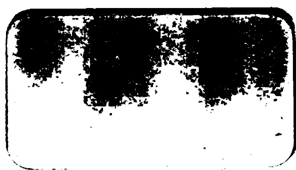

302348695/

De fontibus ad Gelonis Syracusarum tyranni historiam pertinentibus eorumque auctoritate.

Dissertatio inauguralis

quam

consensu et auctoritate

Amplissimi Philosophorum Ordinis

in

Academia Georgia Augusta

ad summos in philosophia honores

rite capessendos

scripsit

Guilelmus Richter

Andreasbergensis.

Gottingae.

Typis expressit officina Hoferiana.

1873.

Nomine tyrannidis, quod neque apud Homerum neque Hesiodum legitur, et, ut scholiasta Aeschyli ad Prometh. v. 224 docet, in universum veterrimo cuique scriptori ignotum fuit, Graeci omnem injustam in libera republica alicujus civis dominationem significare soliti sunt. Quo autem tempore coepta sit haec vox usurpari e Sophocleo interprete in Argum. Oed. Tyr. cognoscimus, cujus verba sunt „*ὀψέ ποτε τοῦδε τοῦ ὀνόματος εἰς τοὺς Ἕλληνας διαδοθέντος, κατὰ τοὺς Ἀρχιλόχου χρόνους.* Quodsi accuratis illis Liebelii (fragmenta Archil. p. 5 sq.) rationibus fidem tribuimus, natum Romulo regnante hunc poetam Parium abiisse e vita circa Olymp. XXIX. statuentis, eorum sexaginta annorum spatio nomen illud usitatius factum est. Is igitur aequalis fuit Gygis Lydorum regis et Orthagorae Sicyonii, qui omnium tyrannorum primus fuisse dicitur.

Jam post Archilochum crebrius quidem illa vox invenitur, velut apud Alcaeum, Pindarum, Aeschylum Sophoclem, Euripidem, Herodotum, Thucydidem: hoc tamen pacto ut praeter illam dominatoris notionem nullam aliam vocabulo tyranni subjectam esse observare possimus, quae res inde potissimum cognoscitur quod Herodoti imprimis aetate nomina *τύραννος, βασιλεύς, μόναρχος* promiscue usurpata nobis occurrunt. Nam ut exempla nonnulla afferam, libri I. cap. 6, 26.

III. 52, 53, 80. V. 27, 44, 46, 92, 109, 110, 113. VI. 23, 24, 36, 127. VII. 6, 154. VIII. 137. IX. 116 conferre licet, quibus locis addi potest scholiastae ad Arist. Acharn. v. 61 adnotatio: alia etiam exempla apud Drumannum (de tyrannis Graecorum p. 7) inveniuntur. Larcherus tamen ad Herod. III. 80, hoc, quo regem significat, sensu apud prosae scriptores tyranni vocabulum unquam positum esse negavit, ad eamque sententiam Creuzerum commovit, quem posterius hoc fecisse poenituit; cf. addend. ad frgmt. histor. p. 234. „His ergo viris, recte inquit Ebertus dissert. Sicul. p. 55, parum fuisse videtur, quod Ammonius ab Herodoto Croesum et *τύραννον* et *βασιλέα* dici animadverterat, neuter enim hujus grammatici meminit." Nam Ammonius s. v. (p. 132, ed. Valck.) *τύραννον οἱ ἀρχαῖοι ἐπὶ βασιλέως ἔτασσον* sq. Item in multis Aeschyli et Aristophanis locis Jovi ipsi modo *θεῶν τυραννίς*, modo *βασιλεία* tribuitur. Simili quoque modo Thucydides, qui, quem tyrannum vocitet, bene novit, *μονάρχων* nomen tyrannis impertit, ita ut recte scholiasta ad I. 122 *τοὺς τυράννους φησὶ μονάρχους* adnotet. Attamen apud eum jam I. 13 *τυραννίδες* et *πατρικαὶ βασιλεῖαι* discernuntur. Addi etiam possunt Servii verba ad Verg. Aen. VII. 266 „apud Graecos tyranni et regis nulla discretio" et ad Aen. IV., 320 „nihil intererat apud majores inter regem et tyrannum." Postea quidem paulatim huic vocabulo injustitiae, impietatis, crudelitatis cet. novae accreverunt notiones.

Quod deinde ad etymon vocis *τύραννος* attinet, jam veteres inter se dissentiunt; de quorum variis sententiis Ebertus diss. Sicul. p. 28 sq. accurate disseruit; equidem consentientem habeo clarissimum Boeckhium, (Corp. Insc. Graec. II. p. 808) qui hoc vocabulum a

vicinorum Lydorum vel Phrygum lingua petitum eoque Graecos, qui Asiam incolunt, primos censet usos esse.

Jam vero rationes, quibus tyrannis comparata est, variae sunt. Aristot. Pol. V. 8, 3 ait antiquissimis illis temporibus nonnunquam illum *θεωρῶν* magistratum, qui praeter curam rerum divinarum saepenumero reipublicae muneribus diutius fungebantur, multis tyrannidis aucupandae fuisse viam; ita Mantineae, Aeginae, Naupacti hi magistratus *ἐπώνυμοι* dicuntur (Corp. Insc. Graec. I., 1758, II. 2351)

Deinde schol. Soph. in Argum. Oed. Tyr.: „*ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν Κυμαίων πολιτείᾳ τοὺς τυράννους φησὶ τὸ πρότερον αἰσυμνήτας προσαγορεύεσθαι*". cf. Arist. Pol. III. 14, 15, IV. 10. Plassius quidem (tyrannis Graecorum I., 147) ait: „Jedenfalls bleibt aber die Aesymnetie eine Einrichtung, welche sehr die Entstehung der Tyrannis hindern konnte;" rectius autem mihi judicasse videtur Ebertus, qui pag. 23, „ut dictatura, inquit, apud Romanos, ita inter Graecos aesymnetia nihil dignitate regia inferior erat, quod clare ex Aristotele perspicitur. Verus fuit aesymneta Pittacus, qui perfectis ad quae creatus erat, munere se abdicavit secundum Strab. XIII. 2, 617. Verum quis contendat multos fuisse Pittaci similes aesymnetas, qui quod haberent a civitate delatum religiose reddendum esse putarent? quid obstat, ne multos volente hic populo, illic invito adlectos arbitremur fuisse ad tentandum, qui quod accepissent, retinerent atque firmarent." cf. Dionys. Hal. A. R. V. 37. C. F. Hermanni antiq. publ. I., 63.

Idem Aristot. Pol. V, 5 *ἐγίνοντο δὲ τυραννίδες*, inquit, *ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τῆς πρυτανείας*.

Plerumque autem tyrannis vi aut dolo parta est:

demagogi multitudinis sorte sua non contentae sed rerum mutationis cupidae miseriis medicaturos se esse promittunt; qua per dolum capta sibi ipsi dominationem occupant.

Qua via ac ratione hac potestate potiti sunt, eadem fit, ut et praesertim optimates premant, nec semper, quae multitudo illa optet, faciant. Quum autem vi aut dolo tyranni facti essent, eisdem artibus dominatum tueri soliti sunt, quam ob rem mox ab eis quum optimates tum populares abalienabantur.

Itaque pleraeque tyrannides parum diuturnae fuerunt: stabiliores illa Orthagorae eorumque qui eum sequuti sunt Sicyone, deinde Cypselidarum Corinthi, tum Pisistratidarum Athenis, tum Leuconidarum in Bosporo, postremo Siculorum Syracusis constitutae. Quamquam tyrannorum magnum quidem numerum habemus, tamen de paucis tantum quo modo ex ipsorum dignitatis altissimo gradu ejecti sint certiores facti sumus. Nam plurimae tyrannides opum potentiaeque tantam amplitudinem nactae non sunt, ut historicis justis operis argumentum praebere viderentur. Sed observare in tyrannorum Graecorum antiquiorum historia nobis licet saepenumero tertium obtinentem imperium, qui ex nascendi claritate arrogans et superbus factus sit, praecipitatum esse. cf. Aristot. Pol. V., 8. Diod. XI., 53.

Optimis vero tyrannis certo Orthagoram ejusque liberos, Cypselum, Pisistratum, Gelonem adnumerare possumus. Ac fuerunt complures tyranni inter viros bonos honestosque referendi, qui studio liberalium doctrinarum flagrabant atque excultae cujusdam elegantiae erant; fuerunt viri, quorum familiaritatem summi id temporis poetae, ut Arion, Ibycus, Simonides,

Anacreon, Pindarus, Bacchylides, Aeschylus, alii, artifices operibus illustres, philosophi nobiles ut Plato valde quaerebant. Namque tyranni ipsi ab omni tempore plerumque ut tyrannorum Graecorum historia docet, ingenuis studiis atque artibus maxime faverunt. Ubi primum autem tyrannorum consuetudine ac favore usi sunt, quidquid illi egerunt, poetas laudare solitos esse consentaneum est. Summo igitur jure Sophoclem miramur, quod quamvis saepe invitatus esset, tamen tantum abfuit, ut vocantibus tyrannis morem gereret, ut contra rationem suam conservaret, dicens

ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.
(frgm. 711. Dind.)

Alia igitur aliarum civitatum sub tyrannis conditio: feliciores erant Athenae Pisistrato, feliciores item Syracusae Gelone imperante, quam hae sub Dionysio et Agathocle atque illae sub Lysandro trigintaque tyrannis.

Quum in metropolibus tum in coloniis fere singulis aliquando tyranni exstiterunt, quo ex numero jure commemorandi sunt ei, qui ad longe majorem potentiam evecti sunt, Siculi tyranni. (Thucyd. I. 17) Sicilia enim ab eis inde temporibus, quibus illic coloniae condi coeptae sunt, tyrannis aliquanto omnibus aliis terrarum regionibus feracior fuit. Justin. IV. 2. Cic. in Verr. V. 56 § 145 „tulit enim illa quondam insula multos et crudeles tyrannos"; Constant. Porph. de Themat. II, 10 „*τὸ ἀρχαῖον αὕτη ἡ νῆσος ἐτυραννεῖτο, ἵνα μὴ λέγω, ἐβασιλεύετο.*" Sed his demum prioribus tyrannis imperantibus de Siciliae historia agi potest; nam quum res illarum coloniarum minimi momenti essent, per ducentos annos omnia fere propter

silentium scriptorum, qui de rebus illo tempore gestis egerunt, in oblivionem abierunt. Tum demum, ad finem saeculi sexti civitates increverunt, quum tyranni ut Agrigenti Phalaris, Alcamenes, Alcander, Thero, Selinunte Pythagoras, Gelae Cleander, Hippocrates, Gelo Hiero dominationem nacti sunt. Sed primus omnium Siciliae tyrannorum Panaetius appellatur apud Eusebium ad Olymp. XLIII, quem Arist. Pol. V. 8, 10. Lentinorum tyrannum fuisse tradit. (Clinton. Fasti Hellen. I, 218).

Syracusis enim initio saeculi quinti populi libertas tantopere coepit increscere, ut demagogi servos clientesque optimatium (qui illic Gamori vocabantur) summam rerum tenentium adversus dominos concitarent, qui urbe ejecti salutem fuga quaerentes in Casmenam urbem secesserunt. Gelo Gelae tyrannus inter illos summus rerum moderator creatus est, qui plebe ac servis subactis, Gamoris Syracusas reductis, hac ratione sibi ipse dominatum Syracusarum nobilissimum assequutus est.

Haec est tyrannis optimi generis: Gelo tyrannus est ipse ex optimatium partibus, qui totum per imperium in Siciliam insulam Graecorum instituta moresque introducebat suaque insignis aequitate optimis legibus insulam recreabat. (Diod. XI, 38). Quantus imperator et quam belli peritus fuerit, abunde ex ejus rebus gestis patet: pluris quoque ejus clementia in victos subjectosque aestimanda et plurimi omnino indoles animique dotes, de quibus, quum politicam ejus prudentiam atque omnia, quibus de suis optime est meritus, contemplamur, admiratione maxima afficimur. Nam quoniam res imperii apud Graecos postulavit, ut praepotens caput esset, ceteraque, quae ex eo pendebant, infir-

miora oppida fierent, Gelo continuo consilium iniit nonnullas exiguas civitates in unam coalescendi; Syracusas igitur urbem fieri plurimorum civium et eruditorum et divitum, in qua rationes gentis ionicae et doricae compensarentur Gelo cogitavit.

Quodsi in historia antiqua vix inveniri posse principem quendam praeter Gelonem deliberamus, cujus sub paucorum annorum imperio res tanti momenti universae Graeciae acciderint, hunc tyrannum maxima observatione ac reverentia dignum esse nobis persuasum est; eo magis ejus historiam non omnibus in rebus constantem, et apud nonnullos antiquiores Siculos scriptores in reliquiis tantum nobis proditam esse graviter ferimus. Nam quamquam nonnulli tyranni Siculi proprios sibi invenerunt praecones, tamen horum pleraeque res illis operibus, quae *Σικελικά* inscribebantur, insertae sunt: sed eae plurimae hodie perierunt.

Res atque historiam Gelonis descripserunt ex superstitibus auctoribus

Herodotus lib. VII, cap. 153—168.
Diodorus Sicul. lib. X. fragm. 28, 30. (ed. Dind.)
XI. cap. 1. 20—26, 38, XIV. 63.
Justinus IV. 2. XIX. 1.
Polyaenus strat. I. 27;

praeterea inveniuntur nonnulla ad Gelonis historiam spectantia non sine ullo momento Plutarch. vit. M. Coriolani §. 26; Dinoys. Halic. A. R. VII. 1, 20; Aristot. Pol. V. 9. Pausan. VI. 9, 4.

Ejus historiam nostro saeculo enarraverunt

Arnoldius histor. Syracus. p 32—47.
Hardenbergkius de Gelone Syrac. tyranno. Ultrjct. 1841.
Plassius tyrannid. Graecorum p. 280 sq.

Siefertus de Gelone Syracus. tyr. Altonae 1868.
Holmius histor. Sicil. I. p. 193—212.

Sed commentatio singularis, quae ad fontes Gelonis historiae eorumque auctoritatem spectet, in literis etiam nunc desideratur: in eis, quae sequuntur ideo nobis fontes auctorum, qui Gelonis res tradiderunt eorumque fidem ostendere nonnullasque quasdam quaestiones, quae a recentioribus non satis sagaciter mihi digestae videntur, accuratius tractare proposuimus.

Initium ab Herodoti narratione sumamus. Et primum quidem nobis constituendum, an Herodoto jam monumenta ac literae quaedam praesto et cujus generis fuerint, deinde quantum petierit. Utique nimii sumus in Dahlmanni (Forschung. a. d. Geb. d. a. Gesch. II. p. 135) sententia, quae id spectat, ut Herodotus quum in longe plurimis rebus ipse pro opere suo fidejubeat tum vetustatem condemnet, sed potius praesentia descripserit, quod sibi fabulae antiquae et illud historiae genus logographorum, qui vocantur, satisfacere non potuerint. Namque Herodotus saepissime etiam varias historiae fabulas admiscuit et in eis ipsis narrandis haud dubie familiariter esse et libenter videtur. Sed propter pauca logographorum fragmenta tantum raro fieri posse ut dicamus, ubicunque Herodotus hos auctores praeeuntes habuerit, dolendum nobis est; hos quidem eum saepius sequutum esse quam Dahlmannus vult, certe credere possumus; quod etiam probant Urlichsius (Eos I. p. 558, 559) et nuperrime Nitzschius (Mus. Rhen. XXVII. p. 226—268).

Nodum Herodoti historiarum faciunt illa e veterrimis inimicitiis inter Asiam atque Europam emanantia bella Graecorum cum barbaris gesta, quae usque ad Sesti oppugnationem narrata sunt, quibus omnibus rebus

populi Graeci opus populare factum est. (cf. Dionys. Hal. jud. de Thuc. p. 820; epist. ad Cn. Pomp. pag. 767 sq.) Multis praeterea digressionibus, quas ipse IV. 30 *προσθήκας* et VII. 171 *παρενθήκας τοῦ λόγου* nominat, gravissima ac cognitione dignissima omnium populorum, quos cognoverat omniumque terrarum, quas peragraverat, tradidit. (Dionys. Hal. ep. ad Cn. Pomp. p. 771 sq.) Fides autem et veritas ejus saepe immerito in dubitationem vocata est; nam accurate inter ea, quae vel ipse vidit, vel audivit, vel suam sententiam addidit, discernens, (II. 99) certam nobis regulam ipse praebet, qua majorem aut minorem narrationum fidem dijudicare possimus; quam rationem in historia scribenda sequutus sit, nobis loci, ut I. 60. II. 45, 123. V. 45. III. 9, 115. IV. 36, 96, 105, 195. VII. 91, 139, 152, 239. VIII. 8, 73, 118 alii clare indicant. Haec hactenus de nostri scriptoris auctoritate: nunc nobis dijudicandum est, unde Gelonis historiam hauserit vel cognoverit?

Secundum Suidam s. v. Hippys Rheginus belli Persici temporibus florens primus est, qui historiae Siculae studuit: *Σικελικῶν βιβλία πέντε* et *Χρονικὰ ἐν βιβλίοις πέντε* a Suida commemorantur; e paucis ejus fragmentis (ap. Müller. frgmt. hist. graec. II. 13) fusius res Siculas et Italicas in chronicis traditas fuisse intelligimus, adeo ut Muellerus juste dubitet, an non chronicorum libri quinque iidem sint cum illis, quibus separatim Siciliae historiam et Graecarum in Italia urbium origines persequutus esse dicatur. Sed de aetate Hippyis praeter Suidam nemo quidquam tradidit: tamen eum Gelonis res non scripsisse veri simile est.

Ex aliis qui dicuntur logographis tum hac in re Hecataeus et Hellanicus in censum veniunt. Quod pri-

mum ad Hecataeum attinet, historias sive genealogias et terrarum orbis descriptionem composuit. Primus omnium totum orbem in dua paria dimidia divisisse Europam et Asiam cum Libya videtur; Herodotus, quamquam orbem in duas partes recte divisum esse dicit, tamen Europam latius patere in septentriones censet. (IV., 42). Dahlmannus igitur quum ex hoc tum ex aliis locis, ut I, 201. II, 21, 23. IV., 20, 36, VI., 137, ubi plerumque Herodotus illum falso nonnullarum regionum exposuisse situm efficere vult, hunc tantum raro ex illius operibus cum fide hausisse colligit. Nobis quidem ille vir doctus non persuasit hac in re: contra contendimus Herodotum illius literis saepius et in terrarum descriptione et aliis in rebus usum esse, et solis his locis diversam illius sententiam memorasse quando ipse melius propter longa itinera certior factus sit, vel ei auctoritas atque argumentatio minus probabiles videantur. Quod nos docet Hermogenes de gener. dic. II., 12 *Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ ’οὗ δὴ μάλιστα ὠφέληται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρός μέν ἐστι καὶ σαφής*. Sic ad Hecataei verba de Chemmi insula (frgmt. 284) respexit Herodotus (II. 156), quam narrationem introduxit per *λέγεται ὑπ’Αἰγυπτίων*. Quamquam non dubitandum est, quin ipse etiam haec audiverit, in describendo autem itinere scriptis uti Hecataei narrationibus commodum ei visum est. Praeterea verba illa in Crameri Anecdotis (I. 287) *μεμετρέαται παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ· ὁ μέν νυν Βόσπορος καὶ ὁ Πόντος οὕτω καὶ Ἑλλήσποντος κατὰ ταῦτα μοι μεμετρέαται*, fere totidem inveniemus apud Herod. IV. 86; ad haec etiam conferre licet Herod. III. 64 cum Hecat. frgmt. 360; Herod. III. 38 cum Hecat. frgmt. 117 alia. Ex eodem Hecataeo posteriores scriptores Damastes, Avienus,

Ammianus Marcellinus in sua opera multa transtulisse dicuntur ab Urlichsio loco supra laudato: sed dubitamus, num Marcellinus Hecataei ipsius scriptis usus sit, quum haec hisce temporibus non jam fuisse veri simile sit. Hecataeus vero quoad antiquam Gelae, Syracusarum, aliarum inSicilia coloniarum historiam descripserit, e fragmentis non cognoscimus. Et Sicilia omnino usque ad illa tempora nondum satis, ut jam supra diximus, materiae praebuit scriptori: in Siciliam quidem pleraeque coloniae deductae sunt, sed ne jejuno quidem auctori satisfacere potuit. Omnes Gelonis res Hecataeus non descripsit; nam etiamsi quo anno mortuus sit traditum non est tamen certe eum non multo post proelium apud Plataeas commissum diem obiisse affirmare licet. Fieri autem potuit, ut quum aliorum tyrannorum Siculorum tum Gelonis stemmata in genealogiis pertractaret.

Deinde, utrum Hellanicum Herodotus exscripserit quaeritur, an non. Qua in re inquirenda sententiae tum veterum, tum recentiorum diversae sunt: nam alii Herodotum ex illius veterioris scriptoris opere hausisse, alii Hellanicum hunc exscripsisse volunt.

Secundum Dionys. Hal. ep. ad Pomp. 129 bellum Persicum ante Herodotum bis descriptum est, a Charone Lampsaceno et Hellanico Mitylenaeo: nihilo minus Suidas s. v. hujus aetatem incredibili fere stupore perturbavit. Fuit enim Hellanicus Suida teste sub Amyntae regis Macedoniae regno (Ol LVI, 4 usque ad Ol. LXIX, 1 sive ab anno 552—503) usque ad tempora Perdiccae, qui anno quadringentesimo sexagesimo primo regnum occupavit.

Itaque, quum Lucianus de macrob. III. 224 Hellanicum annos octoginta quinque vixisse dicat, si Ol. LXXX, 1, vel LXXXI, 1 diem obierit, Ol. LVII, 3,

vel LVIII, 3, i. e. anno 550 vel 546 natus est. Falsum autem hoc esse jam e Suidae sententia ipsius apparet, qui Hellanicum Sophoclis, Herodoti, Euripidis aequalem facit, quorum anni natales in Ol. LXXI, LXXIV, LXXV incidunt. Jam apud Gell. N. A. XV, 23 e libro undecimo Pamphilae legimus Hellanicum initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque et sexaginta annos natum videri, Herodotum tres et quinquaginta. Pamphila illa sub Neronis imperio floruit, et quamquam saepissime idonea testis a Diogene Laertio et a Photio laudatur, tamen hic erravit minimumque gravitatis habet jam ea de causa, quia illum initio belli quinque et sexaginta annos fuisse natum v i d e r i dicit. Praeterea autem Hellanicum post pugnum ad Arginusas anno quadringentesimo sexto factam in scribendis historiis adhuc occupatum fuisse probat schol. ad Arist. Ran. v. 706 (Hell. frgmt. 80) cf. Dahlmann. I. 1 pag. 124. Dubitandum igitur non est (cf. Mülleri f. h. gr. I. p. XXIV) quin ad verum maxime procedat auctor Euripidis vitae, ubi initio „*γεννηθῆναι δὴ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον, ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα, ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες.* „Accuratissime haec dicta esse vix contenderimus. Quare, si contra expressa verba testimonii conjecturae indulgere liceret, natalem annum Hellanici in veteribus catalogis positum putaremus 482.“

Herodotus nusquam illius meminit; quod quidem nullum est testimonium, ut illo usus non sit: nam haec est totius vestutatis reprehensio, quod scriptores in auctoritatibus quas sequebantur apponendis parum diligentes fuerunt. Tamen nonnulli sunt loci, in quibus inter se dissentiunt; ita cf. frgmt. 151 (ap. Athen. XV. 680 B) cum Herod. II. 161; frgmt. 166 (ap. schol. ad Aesch. Pers. 719) cum Her. VII. 2 alia.

Ex Hellanici fragmentis hic in censum veniat 104, ubi is Gelam coloniam nomen accepisse dicit a Gelone Aetnae et Hymari filio. Herodotus vero aliam de Gela condita habet memoriam; contra Thucyd. VI. 4 *καὶ τῇ μὲν πόλει ἀπὸ τοῦ Γέλα ποταμοῦ τοὔνομα ἐγένετο.* (cf. schol. ad Pind. Ol. II. 14. Paus. VIII. 46).

Sed memoria ipsa coloniae cujusdam conditae diutissime in populi ore versatur ideoque, quae de colonia condita Gela narravit, Herodotus quum in Sicilia fuerit, ab incolis ipsis audivit. Cunctari ergo non possumus iis assentiri, qui Herodotum illum exscripsisse negant, quum in reliquis historiarum partibus, tum in hac de rebus Gelonis gestis digressione.

Nostrum igitur auctorem, qui alia ex aliis scriptoribus hauserit, hac in operis parte horum nullum ante oculos habuisse probatum videtur; sed quaecunque de Sicilia enarravit e narrationibus tum ipsorum Siculorum tum Carthaginiensium quos ille offenderit fluxisse, sequenti demonstrabimus.

Herodotus ipse Siciliam peragravit. Hoc loco quum quaestionem illam disceptare non possimus, quando noster itinera sua susceperit quaeque viae ac rationes eum adjuverint, tantum hic dicendum sit, eum certo tum demum in Siciliam profectum esse, quum cetera longinquiora feliciter itinera explicuerit. Athenienses enim anno quadrigentesimo quadragesimo quarto praecipue Pericle auctore loco a Crotoniatis eversae Sybaris urbis coloniam condidisse omnesque Graecos ad hoc invitavisse quis est qui nesciat? Herodotus quoque coloniam deducendam subsequuutus est. cf. Strab. XIV. 2; Plut. de exilio 13.

Jam quidem eum Thuriis in perpetuum habitasse cogitare non possumus, vero potius peregrinandi cupi-

ditate actum hoc tempus non dimisisse, ut urbes vicinas velut Metapontum, Crotonem, totam omnio Italiam inferiorem cognoscat, hoc nobis dicunt loci ut lib. III. cap. 131, 137, 138. IV. 15. V. 44 sq. VI. 21, 127. VIII. 47. IX. 15, ubi varia de his urbibus laudat. Inde in Siciliam profectus est. Quem ipsum in Sicilia versatum fuisse sequentes loci demonstrant, quibus Siculos ipsos testes narrationis suae affert; V. 47. VI. 25. VII 153, 165, 166, 167, 170, cf. Heysii quaest. Herod. I. p. 139. Fieri autem non potuit, ut et diu in Sicilia fuerit et ipse in Sardiniam usque pervenerit, ut quae hujus insulae sit magnitudo atque amplitudo comperiat, quod I. 170. V. 106. VI. 2. Sardiniam omnium insularum maximam esse tradit. His quidem locis non suam ipsius, verum Biantis et Histiaei sic de Sardinia existimantium sententiam afferre videtur; quare communem suoque tempore vulgatam de hac insula famam sequutus est. Eodem quoque errore plus annis centum post Timaeus captus est ap. Strab. XIV. 7 (645) eademque eisdem fere verbis nulla tamen addita fontis notitia exscripsit Diodorus V. 17, 1.

Nitzschius quidem (Mus. Rhen. XXVII. p. 231) ex Herod. VII. 162 verbis *οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ ῥήματος (τὸ ἐθέλει λέγειν)* totam illam narrationem orationesque in variis figuris verbisque ipsis Herodotum e literis quibusdam (si ita ejus verba „feststehende Ueberlieferung“ interpretari licet) hausisse concludit, contra Kirchhoffius (comment. acad. Berol. 1867, p. 12, 20) haec Herodoti ad illa Periclis laudationis funebris verba (conf. Arist. Rhet. I. 7. III. 10) spectare putat: Pericles certe illo loco aptius hac similitudine usus est, quam Gelo. Nos autem hoc simile jam apud antiquiorem

poetam inveniri putamus, quod Geloni et Pericli a scriptoribus attributum est.

Plurimos enim auctores frequenter historiis suis orationes vel sermones interponendo vitae veritatem exprimere studuisse clarosque viros, quorum res referrent ea loquentes induxisse, quae cujusque ingenio, tempori, consilio maxime ipsi congrua censerent, quis est qui nesciat? Ita hic ad legati Atheniensis orationem addamus, coloniis praesertim contra gloriari solitos esse Athenienses, quod inde ab antiquissimis temporibus in eadem terra habitassent et quasi e terra ipsa orti essent. Quod argumentum jucundissimum fuit et poetis et historicis scriptoribus, quo reliquis Graecis aeternam Atheniensium imperii summam demonstrare ac suum populum adulari voluerint; similia exempla invenies jam apud Homer. Il. ι, 647. Herod. I., 56; VI., 106. Thuc. II., 36. Isocr. Paneg. 4, 24. Lysiae orat. fun. 76. Arist. vesp. 1076 alia; ad Gelonis responsum non suo ista nomine Herodotum scribere, sed quid Gelo dixerit magnifice de suis copiis sentiens, referre et interpretari dicamus: nam Wesselingio suspectus iste locus est, quod non credibile sit, Herodotum talia literis voluisse tradere, in quibus macula quaedam Graeciae insit.

Habemus ergo pro re comperta Herodotum pleraque, quae lib. VII,, cap. 153—168 narrat, ex ore Siculorum ipsorum audiisse. Quod praeterea ad legationem ad Gelonem missam orationesque legatorum et Gelonis, quas alias quoque auditione acceperit atque ipse exornaverit, infra nobis dicendum est. In universum igitur Herodoto, qui circiter quadraginta annis post Gelonem mortuum Siciliam peragravit, fidem tribuimus, eumque reliquas Gelonis res silentio praeteriisse dolen-

dum est. Quod gravissimam rem praetermiserit, nimirum illud foedus Persarum et Carthaginiensium, ei immerito crimini datum esse, infra item demonstrabimus.

Transeamus ad alteram hujus commentationis partem, qua auctoritatem fontesque Diodori Siculi, qui Gelonis historiam lib. X. frgmt. 28, 30. (Dind. ed.) lib. XI. cap. I. 20—26, 38. XIV. 63 memorat, examinabimus. Primum jam de ejus fide atque auctoritate praefari licet.

Diodori ipsius merita vilia seu potius nulla sunt. Ingenti enim inscientia, levitate, stupore illa usus est materia, quam plurimam ex gravissimis auctoribus hausit. Ratio autem, qua singulas historiae partes inter se conjunxit, haec est, ut aliud ad literam ex alio auctore promat nisi res, quas apud scriptorem invenit quendam, in epitomen cogat. Nusquam vero demonstrari potest, eum hanc materiam, quam apud diversos auctores legit, ad unum integrumque contexuisse. Narratarum igitur rerum auctor ipse haberi nequit, nisi quatenus de suis copiis quid interposuit, quod quidem non saepe factum videtur: omnia vero, quae tamquam visu audituque cognita interposuit, discernenda sunt accurate ab eis, quae ex aliis auctoribus tradidit. Praeterea in hoc tantum ad ipsius arbitrium egisse videtur, ut hanc materiam, quam non ex annalibus hausit, in annos discerpserit suisque annis inseruerit, saepe quidem leviter ac perperam.

Omnia sic, quae Diodorus de antiquiore historia Romana tradidit, ut jam Niebuhrius (Hist. Rom. I.,

p. 297, II. 629) intellexerat, e Fabii annalibus descripsit. Quem sequutus urbem conditam in Ol. VIII., 1 contulit, sed annum reipublicae primum non in annum ab hoc ducentesimum quadragesimum (sive Ol. LXVIII. 1) ut Fabium sequutus est Polybius (III., 22) ubi primos consules Brutum et Horatium annis viginti octo ante Xerxis in Graeciam expeditionem (Ol. 75, 1) ergo Ol. LXVIII., 1 ponit, quo modo annum reipublicae centesimum vicesimum primum, quo ad Alliam flumen pugnatum (Ol. XCVIII., 1) positurus fuit, sed regibus annos ducentos quadraginta quatuor tribuit, et reipublicae annum primum posuit Ol. LXIX., 1, quod ex eo colligatur, quod ejusdem annum vicesimum quartum Ol. LXXV., 1 posuit. (Diod. XI., 1) conf. Mommsen. Chronol. Rom.[2] p. 125 sq. Krebs. lectiones Diod. p. 83.

Sed Diodori chronologia non solum in rebus Romanis, sed etiam in ceteris saepe confusa et vitiosa est. Nam rerum etiam si jam diutius praecesserunt eo demum anno meminit, quo exitus evenit. conf. Clinton. Fast. Hell. II[3]. p. xxi „Diodorus frequently places the commencement of a transaction under the year of that archon, in whose time it was completed.“ (Plass. Tyr. Graec. II. p. 213, 219, annott. ad p. 347—350). In his aliisque tam gravibus vitiis Diodori bibliotheca historia praecipue propter Siciliae historiam, quam solus continentem tradidit et in qua Diodorus majoris fidei est, quam in reliquis, non minimi pretii nobis est. Conf. Clinton. Fast. Hell. in app. „Diodorus is entitled better credit upon Sicilian history, than upon other parts of his subject“. Incusanda igitur est in hoc fortuna non minus Diodoro iniqua quam Polybio ac Livio, quod ei libri, quorum maxima erat et auctoritas atque utilitas temporum rerumque gravitate et dignitate interi-

erunt; gravissimae sunt jacturae, quarum plerasque exigua spes est unquam reparatum iri.

Fides ergo atque auctoritas eorum, quae Diodorus narrat ad eos redit, unde historias hausit. Si vero operis totius gravitatem constituere velimus, quibus ex partibus compositum sit atque eae ipsae quibus ex fontibus haustae sint, definire opus est. Rem pro approbata accipimus, auctores velut Diodorum, Cassium Dionem, Arrianum, Plutarchum has sibi leges constrinxisse, ut unum scriptorem fontem principalem habuerint, nonnulla alia occasione data aliunde excerpserint. Hoc loco quum omnes auctores, ex quibus hauserit Diodorus memorare eorumque virtutes vitiaque percensere longum sit, ad C. Heynii libellum in Comment. Soc. Gotting. 1782, V., p. 89 sq. 1784, VII., p. 75 sq. delegamus, qui quidem ex eorum nominibus, quos Diodorus laudat, eum his omnibus usum esse falso colligit. Sic Heynius historiae Graecae Diodori fontes non minus quam octo auctores enumeravit, inter quos Dionysodorum quoque et Anaxim, duos Boeotios, qui fere nobis ignoti sunt; (cf. Voss. de hist. graec. p. 414 et Mueller. frgmt. hist. Graec. II., 84) item octo historiae Siculae memorat, quorum Polycletus Larissaeus (Dind. XIII., 83) alias non laudatur. Quorum multi, uti Volquardsenius in egregia commentatione quae inscribitur „Untersuchungen über die Quellen der griech. und sicil. Gesch. bei Diod. B. XI.—XVI. 1868, p. 8. 23 probavit, annotationes sunt, quas ex historia quadam literaria et quidem ut recte opinatur ex Apollodori Atheniensis chronicis hausit, quem ipse ter auctorem laudat quemque in temporum notatione passim adhibuit. (I., 5, XIII., 103, 108).

Quia jam in hac operis parte, Gelonis historia,

Ephorus et Timaeus Diodori fontes fuerunt, nonnulla de utriusque fide atque auctoritate dicere supervacaneum non erit. Ephorus enim, cujus libros fortunae iniquitas nobis invidet, historias suas ab Heraclidarum reditu inceperat et usque ad Perinthi obsidionem a Philippo frustra susceptam deduxerat Ol. CIX., 4 (a. C. n. 341) conf. Diod. IV., 1, XVI., 76. Maxima vero cum accuratione omnibus literarum monumentis usus est atque epigrammata ipsa versusque orationi admiscuit.

In temporis quodam spatio ut optimos fontes duces sequeretur, his autem se non quasi in servitutem addiceret, sed passim aliunde historiam expleret atque emendaret haec certe efficere voluit; sed plurimi eos aestimavit qui quae ipsi viderant, descripserunt. „Ephorum igitur pro animi simplicitate et sinceritate omni studio enixum esse ut vera traderet negari non poterit.“ Neque regiones locaque enumerare satis duxit sed (ut Muellerus f. h. gr. I. p. LX) „uti historicus idemque ex rhetorum schola profectus, quaecunque ad terrarum naturam populorumque origines, mores, instituta, inventa pertinent nitide nec sine jucundidate explanavit.“

Quem Isocratis discipulum cum Theopompo fuisse et hanc ob rem ejus historiam rhetorici coloris esse nemo ignorat: quae pompa rhetorica etiam apud Diodorum tum tumore ac lenocinia in certaminibus enarrandis, tum in verborum eorundem repetitione, tum in cupiditate in contraria abeundi cernitur.

Quae sententia illa re confirmatur, quod in Diodori bibliotheca historica nonnullae locutiones ac sententiae Isocrateae inveniuntur. cf. Volquard. p. 50. Et quis facile non intelligat Ephorum et Theopompum

illos Isocratis discipulos eadem verba figurasque, quibus hic in Panegyrico, Areopagitico, aliis orationibus usus esset, saepissime adhibuisse? Exempla igitur harum sententiarum ut nonnulla afferam ex eodem libro undecimo, in quo Gelonis historia narratur, conferamus illa XI., 7, 8, 10, 11; quo postremo loco *καὶ μᾶλλον εἵλοντο τελευτᾶν καλῶς, ἢ ζῆν αἰσχρῶς* fere ad literam cum Isocr. Paneg. 95 *ὥσπερ τῶν ἀνδρῶν τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς αἱρετώτερόν ἐστι καλῶς ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν αἰσχρῶς* congruunt.

Quod deinde ad Timaeum Tauromenitam attinet (conf. Mueller. f. h. gr. I. p. XLIX sq. et Niebuhrii schol. hist. ant. II., 113) Siciliae historiam inde ab antiquissimis temporibus usque ad primum bellum Punicum deduxit, ubi Polybius commentariorum suorum exordium posuit. Magni autem ejus operis complures et diversae partes fuerunt; alia de historia Graeca, alia de Sicilia; sejuncta fuit certo alia de Pyrrhi bello, alia de Agathocle, in quem iniquior fuisse a Diodoro ipso arguitur (XXI., 17). Fides ejus atque auctoritas historica crebro maledicentiae causa et interdum non injuria infamata est, etiam si Polybius, acerrimus ejus adversarius, lib. XII., fragm. Vat. 3—15, 23—28 hoc nimis intendit atque urget. Quam rixosam Timaei naturam convicia illa confirmant, quae in multos et integros auctores profundit; hujusque acerbitatis causa ab Istro Callimacheo (apud Athen. VI., 272) *Ἐπιτίμαιος* nominatus est. (cf. Diod. V., 1 et Suidas s. v. „*διὰ τὸ πολλὰ ἐπιτιμᾶν*"). Ceterum certe eum doctum ac diligentem hominem fuisse magnamque antiquitatum copiam collegisse negari potest: ipsum autem quantum valeat historia non vidisse e multis fabulis cognoscimus et narratiunculis, quae legentes

commoveant, qua de causa a Pseudo-Aristotele γραοσυλλέκτρια appellatus est. (Suidas s. v. „διὰ τὸ τὰ τυχόντα ἀνάγραφειν.")

Jam Polybius et Diodorus illum reprehendunt, quod narratas res male disposuerit, quod crimen e Timaei fragmentis nobis esse verum videtur. Sic e libro Timaei secundo fragmentum de Gelonis filii tutoribus affertur (apud schol. ad. Pind. Nem. IX., 95), quod eo magis offendit, quia libro decimo de Gelone sermonem fuisse cognoscimus ex eodem scholio quo pugna ad Helorum flumen a Gelone cum Syracusanis commissa commemoratur. Sed quum primam historiae partem octo libris constitisse sciamus, facile est intellectu, quo modo factum sit, ut Timaeus de ejusdem Gelonis rebus libro secundo et libro decimo disputasse dicatur. Nimirum nonnulli a nono libro novam statuerunt seriem, qua de causa librum secundum dixerunt, qui aliis liber decimus videbatur. conf. Mueller. f. h. g. I. p. LI., ubi alia quoque exempla inveniuntur.

Praeterea Timaeus de temporum ratione optime meritus est: nam relicta vaga illa ex generationum serie tempora computandi ratione primus Olympiadum ratione usus est, quae post eum in omnium historicorum scriptorum usu versari coepta est.

Nonnullis locis Diodorus hos duos comparavit, ubi sententiae, quas de copiis navibusque Carthaginiensium profert, inter se differunt, quibus ex locis numerum ab Ephoro allatum apud Timaeum ad dimidiam vel tertiam partem diminutum esse videmus; cf. Diod. XIII. 54, 60, 80. XIV., 154. Muellerus (I. p. LXIV) igitur „deinde vero, inquit, ad illam Ephori consuetudinem in modum rhetorum copiarum numeros et quae sunt horum similia immodice exaggerandi quam maxime est

attendendum. cf. fragm. 113, 123 tribus locis, 132." Quod nobis quidem doctissimus ille vir non persuasit: excepto enim fragmento 113 quatuor ceteri loci ad copiarum Carthaginiensium numerum pertinent. Ephorus igitur potius res Siculas ex auctore quodam hausit, qui quidquid scribit in majus extollere solet: hunc nullum alium nisi Philistum Syracusanum fuisse quis est qui non intelligat? praeterea cf. Volquard. p. 93.

Quaeramus nunc, quantum in Gelonis historia ex Ephoro quantum e Timaeo Diodorus hauserit? Usque ad hoc tempus Diodorus in hac parte Ephoro fonte uno loco usus esse contenditur et quidem in mentione foederis illius inter Persas et Carthaginienses icti. XI., 1 §. 1, 4. conf. Volquard. p. 53, 57 et Dahlmann. I., p. 186. Quod infitiari nobis opus esse propter nimiam utriusque memoriae differentiam credimus. Huc Ephori frgmt. 111 spectat, quod apud schol. ad Pind. Pyth. I. 146 invenitur. Ephorus enim Xerxe classem contra Graecos parante legatos Gelonem Syracusarum tyrannum adiisse narrat, precantes, ut ad Graecorum societatem accederet: sed a Persis et Phoenicibus legatos ad Carthaginienses missos esse, imperantes ut quam maxima classe parata in Siciliam atque inde superatis Graecis in Peloponnesum trajicerent. Quam utrisque rem a legatis propositam approbantibus, Gelone ad belli cum Graecis foedus propenso, Carthaginiensibus vero ad opem Xerxi ferendam paratis, Geloni, qui ducentas naves, duo milia equitum, peditum decem instruxisset, nunciatum esse Carthaginiensium classem in Siciliam navigare atque commissam esse pugnam qua Gelo non tantum Siciliam sed etiam universam Graeciam liberasset.

Diodorus contra lib. X. frg. 32 (ed. Dind.) XI., 1

§. 1, 4, 5, cum hac Ephori narratione in eà tantum re convenit, ut uterque foederis meminerit legatosque Graecos Gelonem adiisse dicat: omnia reliqua aliter tradita sunt; primum X, 32 Gelo Graecis promisisse dicitur auxilium laturum exercituique Graeco frumentum provisurum se esse, dummodo sibi terra vel mari principatus belli concederetur: quia neutrum ei concessum esset, illud etiam foedus compositum non esse. Deinde XI., 1 §. 4 Xerxes cum Carthaginiensibus ita convenisse nunciatur, ut ipse in Graeciae incolas invaderet, illi autem magnis eodem tempore copiis contractis Graecos, qui Siciliam et Italiam tenerent, bello opprimerent. Tum XI., 21, 1 Gelo ab Hierone fratre in auxilium vocatur qui protinus Syracusis non minus quinquaginta milia peditum et equitum plus quinque milia educit: navium Diodorus omnino non meminit.

Quaeritur igitur quo modo haec sententiarum discrepantia apud Diodorum evolvi possit? ut quum Ephorum suo ipsius arbitrio correxerit, tum ex Herodoto hauserit, qui hujus belli modo rei minoris momenti foederisque nusquam meminit, fieri non potest. Probabile ergo est Diodorum hanc memoriam ex eodem fonte hausisse, quo etiam in aliis Gelonis rebus usus sit. Quem nullum alium fuisse nisi Timaeum sequenti videbimus.

Idem praeterea demonstratur Timaei frgmt. 87 (ap. Polyb. XII., 26b) ubi Gelo auxiliarem se Graecis affuturum promisisse dicitur cum viginta milibus peditum navibusque ducentis, dummodo sibi terra vel mari principatum concederent. Graecorum autem senatum Corinthi jussisse, ut Gelo omnibus cum copiis auxiliator adveniret, summa vero imperii ut ad praestantissimos optimosque viros deferretur, quo dicto

significatum esse, nequaquam se ad spes Syracusanas confugere sed sibimet ipsis confidere.

Probatum igitur nobis videtur, Diodorum initio hujus totius narrationis, in Graecorum legationis ad Gelonem missae memoria Ephorum ducem sequutum esse, reliqua autem omnia e Timaei opere hausisse. Ex cap. 1—19 libri undecimi, quae Ephorum fontem habent (cf. Volquards. p. 66 et Wolffgarten. de Ephori et Dinonis historiis a Trogo Pompejo expressis. Bonnae 1868, p. 27) paragraphos quartam et quintam capitis primi secernendas et Timaeo addicendas esse nos recte demonstrasse putamus. Quod ad illud foedus ipsum et Graecorum legationem ad Gelonem missam spectat, infra disseremus accuratius.

Fons vero, ex quo Diodorus historiam Siculam hausit, Siculus ipse fuit, ut jam Volquardsen. p. 48 vere contendit, ac quidem, quia primum historiam Siculam continet solam, deinde propter rerum colorem Siculum, qui ex multis rebus cognoscitur quas solus auctor Siculus memorare ac quae Siculos solos delectare potuerunt, tum propter interiorem, ut ita dicam, topographiae scientiam. Nunc id agitur, quem illorum auctorum qui Gelonis historiam tractasse dicuntur, Diodorus ducem sequutus sit: hi sunt Antiochus, Philistus, Timaeus. Inter quos antiquissimus Antiochus Syracusanus fuit, Herodoti aequalis (cf. Mueller. f. h. gr. I. p. XLV. et Niebuhr. schol. hist. ant. II., 112). Novem enim libris inde a Cocali regis Sicanorum temporibus historiam usque ad primum annum Darii Nothi, Ol. LXXXIX, 1 (Diod. XII., 71) deduxit: neque ut cum Heynio Muellerus „adeoque ad medium Dionysii senioris regnum“, nam Dionysius imperium et Syracusanorum tyrannidem consequitur Ol. XCIII., 3 (Diod.

XIII., 92 sq.). Magno quidem etiam errore tenetur Strabo, qui eum Aristotele ducentis prope annis superiorem facit. Diodorum vero non ex ejus ipsius libris sed tradente Timaeo hausisse nobis persuasum est: contra Niebuhrius Hist. Rom. I., 27, 40, 131 Krüger Analect. p. 48 et nuperrime Woelfflinus „Antiochus et Antipater" pro certo affirmant opera ejus a Thucydide in lib. VI., atque ab Aristotele (de rep. VII., 10) in rebus Siculis consulta esse.

Deinde Philistus est commemorandus, cujus historiae Siculae in duas partes divisae erant, quarum altera septem libris plus quam octigentos annos complexa exordio ab antiquissimis Siciliae temporibus facto ad captum Agrigentum deducta est, Ol. XCIII., 3, altera libris quatuor res Dionysii superioris gestas enarravit; praeterea singulare opus libris duobus res Dionysii junioris quinque per annos usque ad Ol. CIV., 2 complexum est. (Diod. XV., 89). Fragmenta quum sequimur in libro tertio et prima quarti parte (conf. Schubring. Ztschft. f. allg. Erdkunde. N. F. XVII., 405) Gelonis historiam tractavit. Sed de operis auctoritate hoc tantum dicere possumus, Philistum antiquiora tempora vere descripsisse, sua ipsius autem non sine ira et studio (Diod. XIV., 8). Unum igitur ut exemplum afferam conferre licet, quod Pausan. I., 13, 9 dicit, illum *τὰ τῶν Διονυσίου ἀνοσιώτατα* tacuisse, et tyrannicorum omnino morum amicum fuisse etiam e Plut. Dion. 11 intelligimus. Quum rei publicae tum militaris peritissimus fuit. Thucydidem autem tantopere imitatus est, ut ipse natus Siculus primus sermone Attico in historia condenda usus sit; sed ut multo infirmior, ita aliquanto lucidior fuit. (cf. Quint. inst. X., 1, 74. Cic. de orat. II., 13., 57. Brut. 17, 66. Dionys.

Hal. V., 426 ed. Reisk.) Ex ejus fragmentis (ap. Goellerum, de situ et orig. Syracus. p. 101 sq. et Mueller. f. h. gr. I., 185) decimum septimum ad Gelonis res gestas pertinet, ubi hic Camarinam urbem evertisse dicitur. Quum autem hoc e Philisti fragmentis unum sit, quod ad Gelonem pertinet, sed apud Timaeum, qui idem enarravit (conf. fragm. 91, a) plura fragmenta inveniantur et alia causa gravissima accedat, hac in operis parte Philistum ducem sequutum non esse Diodorum persuasum habeo. Restat igitur Timaeus solus et ex ejus fragmentis ad Gelonis historiam ea quae sub num. 56, 84, 84a, 85, 86, 87, 89, 90, 91a a Muellero afferuntur, pertinent, quorum 56, 84a, 85 in Diodori librum decimum qui periit referenda sunt.

Fragmentum 84a apud Tzetz. Chiliad. IV., 266 sq. conservatum est. Ibi narratiuncula illa tradita est, Geloni, quum ipse adhuc puer aliquando in ludi literarii vestibulo manu libellum retinens sedisset, lupum accedentem tabulam de manibus raptam abstulisse. Hoc autem accurrente ad ipsum lupum et tabulam, commotam scholam fundidus corruisse universosque illum casum occidisse pueros cum ipso ludi praeceptore: puerorum autem numerus plus centum fuisse dicitur. (Simillima fabula apud Herod. VI., 27 invenitur). Timaeus, Dionysius, Diodorus, Dio haec narraverunt. Diodorus vero quin hanc naratiunculam e Timaeo, quem ut statim demonstrabimus omnibus in reliquis sequutus est, hauserit dubitandum non est. Omnes hujus modi fabulae, ut illa de Gelonis cane tradita apud Plin. N. H. VIII., 61; Ael. H. A. VI., 62; V. H. I., 12, qui tam incredibilem erga dominum suum fidelitatem servavit, ut ne a mortuo quidem defecerit, verum in heri rogum saltu se conjecerit unaque

cum Gelone ipso crematus sit: multo posterius sunt ficta eo consilio, ut Gelonis vita quam maxime miranda fieret. Haec certe fabula ita interpretanda est, ut lupus, sanctum Apollini animal, dei sacerdotem eundemque liberatorem Siciliae futurum liberaverit. (conf. Holm. I., p. 211).

Diodorus postquam lib. XI., cap. 1—19 belli alterius Persici annum primum praeeunte Ephoro descripsit a capite vicesimo Siculorum res anni quadringentesimi octogesimi enarrare incipit. Jam initio hujus capitis ipso, quod transitum ad res Siculas parat, facilius adducimur, ut Diodorum sequenti capite alium scriptorem ante oculos habuisse credamus. Ibi legimus „*Ἡμεῖς δὲ ἀρκούντως διεληλυθότες περὶ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην πραχθέντων, μεταβιβάσομεν τὴν διήγησιν ἐπὶ τὰς ἑτερογενεῖς πράξεις.*“ Nam tum hae tum illae res, quae in prioribus narrantur, in Europa geruntur; ut illic Persae, ita hic Carthaginienses cum Graecis bellant, qua de causa res in sequentibus narratae omnino non *πράξεις ἑτερογενεῖς* nominari possunt: utrumque est bellum inter Graecos et barbaros; alter cum altero capite vicesimo tertio comparatur omnibusque fere in rebus congruit. Probabile ergo est, Diodorum ipsum, qui sequenti capite alium ducem sequitur, hunc transitum eundemque incommode atque indiligenter fecisse. Qua hujus aditus forma Diodorus saepius utitur, neque semper, ubi ex alio scriptore res haurire vult. cf. XI., 12. 89. XII., 19 alia.

In capitibus 20—26 inquirendis Timaei fragmenta 86, 89, 90, in censum veniunt. Congruunt jam inter se

fr. 89 (Schol. Pind. Pyth. II., 3	Diod. XI., 26, 2.
ὅτι δὲ καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς	*ἐπράξατο δὲ παρ᾽ αὐτῶν τὰς εἰς τὸν πόλεμον γεγενημένας*

χρήματα εἰσφέρειν, Τίμαιος διὰ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἀναγέγραφε.	*δαπάνας, ἀργυρίου δισχίλια τάλαντα.*
90. (schol. Pind. P. II., 29) *Θήρων Γέλωνι τῷ Ἱέρωνος ἀδελφῷ ἐπικηδεύσαι γάμῳ συνάπτει τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Δημαρέτην, ἀφ' ἧς καὶ τὸ Δημαρέτειον νόμισμα ἐν Σικελίᾳ*; idem dicit fr. 86 ap. schol. Pind. Ol. II. insc.	Diod. XI., 26, 3. *αὕτη* (Demarete) *νόμισμα ἐξέκοψε τὸ κληθὲν ἀπ' ἐκείνης Δαμαρέτειον· τοῦτο δ' εἶχεν Ἀττικὰς δραχμὰς δέκα.*

Addamus etiam ad hoc, ut jam supra dictum, quod Diodorus XI. 25, §. 3, 4, 5 (XIII., 83, 4, ubi eadem narrantur Timaeus ipse fons nominatur) talium rerum meminit, quales Siculus auctor solus scribere et quae Siculos solos tenere potuerint; deinde quae omnium gravissima causa est, quod XI., 38, 5 Gelonis monumentum (quod *αἱ ἔννεα τύρσεις* vocabatur), ab Agathocle dirutum esse commemoratur, cujus ex his tribus auctoribus Siculis Timaeus solus mentionem habere potuit, quia ipse unus vidit, haud dubium est quin Timaeum fontem Diodori in Gelonis rebus XI., 20—26, 38 narratis fuisse putemus.

Hoc cum postremo loco comparare necesse est lib. XIV., 63, 3, ubi Himilco Gelonis sepulcrum evertisse dicitur: crederes igitur Diodorum hoc ex alio auctore hausisse. Quam rem non vidisse Volquardsenium miror: quamquam is profitetur nos ad Diodori libros XIV. et XV. nulla fere Timaei fragmenta habere, ex quibus eum in hac operis parte a Diodoro exscriptum esse cognoscimus; tamen pag. 83, 85, 87, 95 complures propter causas, quas hic repetere nolo, vere hoc demonstravit.

In XIV., 63 igitur Philistum fontem habere posses, praesertim quum hujus fragmenta, 34- cum Diod. XIV., 41—44 (cf. Volquard. p. 107) et 24, 25, quoque cum Diod. XIV., 47 congruant: sed in universum tantum congruunt. Ex eodem Philisti libro sexto rarissimum addamus vocabulum *περιστρώματα* (ap. Poll. Onom. X., 12) quod etiam ap. Diod. XII., 84 invenitur. Haec autem pars libri XIV., in qua illa memoria legitur, capita 40—78, narratio nimirum belli Carthaginiensium et Dionysii superioris diligentia explicandique vi atque interiore rerum locorumque scientia super cetera excellit. Si igitur Timaeus ipse apud Polyb. XII., 25 h, se *πάσης ἄπειρον πολεμικῆς χρείας* esse dicit, haec tota pars nos adducit, ut Philistum fontem fuisse putemus. Praeterea, ut jam supra diximus, Philistus Thucydidem multis in rebus imitatus est; sic in peste describenda, qua anno trecentesimo tricesimo sexto Carthaginiensium exercitus affectus est, Philistus (apud Diod. XIV., 71) Thucydidem (II., 49) praeeuntem habuisse videtur.

Tamen in tota Diodori historiae scribendae ratione, ut jam Volquard. p. 26 satis praedicavit, veri simile non est, eum Philisto fonte primario usum esse, sed potius eum hujus narrationem per Timaeum suscepisse accipiendum est. Volquardsenius igitur omnino commemorare potuisset, nos saepe Timaeum Philistum aemulatum esse cognoscere.

Sed utroque loco (Diod. XI., 38, XIV, 63) inter Gelonis monumentum et sepulcrum distinguendum est.

Nonnulla etiam de capite vicesimo tertio addenda sunt. Quaerat enim quispiam, utrum Diodorus, quae hoc caput continet quoque in Timaei, an in cujusdam alius opere invenerit, an ipse addiderit, deinde, qui illi

capitis initio commemorati *πολλοὶ τῶν συγγραφέων* fuerint? Volquardsenius p. 84 ait „Timaeus liebte allgemeine Betrachtungen in künstlich zugespitzten Gegensätzen und wo sich die Gelegenheit dazu fand, wie in der Geschichte Gelons, übertreibende Hervorhebung der Sicilier. XI., 23 werden in ruhmrediger Weise die Thaten der Sicilier unter Gelons Leitung den Kämpfen bei Thermopylae und Salamis an die Seite gestellt.“ Quod et oratio Theodori Syracusani (XIV., 65 sq.) unica quidem a Volquardsenio exempla pro sua sententia data sunt. Crederes igitur Diodorum ipsum hoc totum caput addidisse et demum initio sequentis ad Timaeum fontem reversum esse. Sed tantam diligentiam Diodorum adhibuisse in historia condenda putare non licet: omnia ergo quae hoc caput continet item e Timaeo exscripsit, qui, ut ex his quoque videmus, omnes fontes diligenter inspexit. Quod deinde ad illos *συγγραφεῖς* attinet, illam pugnam Himerensem cum Plataeensi Pindarus comparavit in illo insigni carmine Hieroni Gelonis fratri dedicato (Pyth. I., 154 sq.) deinde Simonides; (fragm. 142 ed. Bergk.) tum Herodotus eam cum illa apud Salamina pugnata confert: cetera omnia, ut illa quoque, quae rei augendae causa conquisita sunt, ut nemo Carthaginiensis e proelio elapsus sit et Gelo post hujus proelii successum, majores subinde honores favore nactus in regno consenuerit omnibusque suspiciendus mortem obierit: jam apud auctorem Siculum Timaeum invenisse, qui Gelonis et Siculorum res gestas laudibus ornare voluit, quis est qui non videat? Hunc vero nullum alium fuisse nisi Philistum, qui ut jam alio loco ostendimus saepe ingentem exercitum ac classem Carthaginiensium a multo minore Siculorum victum esse

narravit, nobis pro certo affirmandum est. Sed hoc quoque loco numerum militum captorumque Carthaginiensium, quem Diodorus XIII., 59 repetit, honoris Siculorum causa fidem veritatis non servare, quis est qui neget?

Quibus omnibus ergo Diodorum in cunctis, quae de Gelonis rebus gestis affert, excepta illa memoria legationis Graecae ad Gelonem missae, Timaeum ducem sequutum esse nos demonstrasse putamus.

Diodorus quantum Timaei libros de Gelonis historia excerpserit, quantumque omiserit ex hujus fragmentis, quae imprimis in scholiis ad Pindari carmina reperiuntur cognoscimus. Sic primum Chromium, Agesidami filium, quem ex schol. ad Nem. I., 8, IX., 42, 93, 95. Pyth. II., 34 artis equestris peritissimum ac praestantem robore et virtute atque amicum tum Gelonis tum Hieronis intelligimus, Diodorus cumque eo omnes recentiores fere silentio praeterierunt, quam ob rem hoc loco ad L. Dissenii explicationes ad Pind. Nem. p. 348 sq. et E. de Leutsch. commentationem accuratissimam in Philol. XIV., p. 45—68 delegamus.

Deinde in schol. ad Ol. VI., 158 Timaeus Hieronem sacerdotem Cereris et Liberae dearum fuisse tradit, quarum templa Ortygiae ex Punica praeda Gelo exstruxerat. Haec fuerunt illa a Teline propagata sacra gentilicia; patria verum Siculis Cerialia sacra. Diodorus haec omisit.

Tum apud schol. ad Nem. IX., 95, Ol. II., 29 (e Timaeo) legimus Gelonem Chromii familiaritate usum esse, et tutores filii Aristonoum et Chromium, quibus Gelo sorores in matrimonium dederat constituisse. Morientem autem Polyzelo fratri exercitum et uxorem reliquisse: quibus ex omnibus rebus quantopere Gelo

ne filii tutela ad Hieronem transferatur caverit intelligimus. Offensiones enim, quae quidem omnibus recentioribus Gelonis historiae scriptoribus ignotae sunt, inter Gelonem et Hieronem fuerunt. conf. schol. ad Pind. Pyth. I., 91 *φασὶ δὲ τὸν Ἱέρωνα καὶ πρὸς Γέλωνα τὸν ἀδελφὸν ἐστασιακέναι τῆς ἀρχῆς ἕνεκα* et verba schol. vet. inscr. Ol. XII. „*καταλαβὼν* (Ergateles) *πάλιν τὰ ἐν Σικελίᾳ πράγματα στασιαζόμενα πρὸς Γέλωνος καὶ Ἱέρωνος, ἐκδεξάμενος εἰρήνην ἐνίκησε*“ eandem ad fratrum dissensionem pertinere videntur.

Commemoranda denique est scholiastae adnotatio ad Pind. Ol. V., 19. Quamquam multa in hoc scholio perturbata sunt, tamen Gelonem Camarinam urbem evertisse neque instaurasse videmus. Wesselingius et Goellerus igitur vere pro *ὑπὸ Γέλωνος* conjecerunt *ὑπὸ Γελώων*; sed Boeckhius a. h. l. vulgatam mutari noluit tum ob Vrat. A, qui eandem praebet in scholio priore tum maxime ob Thucyd. VI., 5, quamquam ibi quoque cum Dodwello corrigendum videatur *τὸ τρίτον κατῳκίσθη ὑπὸ Γελώων*. Scribendum vero est cum Boekhio in illo scholio *εἶτα ὑπὸ Γελώων συνῳκίσθη κατὰ τὴν οθ΄ Ὀλυμπιάδα*. (Diod. XI., 76.) Camarina enim a Syracusanis condita est Ol. 45, 2 (conf. Krebs. lect. Diodor. p. 205) eversa ab eisdem Ol. 56, 3 (aliis Ol. 57, 3), iterum condidit Hippocrates Gelae tyrannus circa Ol. 71, 3 et evertit Gelo. Sequuta est tertia Camarinae instauratio a Gelois facta Ol. 79, 4 (conf. Herod. VII., 154, 155 et Heynii opusc. acad. II., 259.)

Hác autem hujus libelli tertia parte, quibus fontibus Justinus seu potius Pompejus Trogus quum in rebus Siculis tum in Gelonis historia usus sit, quamque utilitatem nobis Gelonis res gestas perscrutantibus praebeat, ostendere conabimur.

Pomp. Trogus, qui fere Livii aequalis quadraginta quatuor libris totius orbis terrarum historias composuit, libris quarto et decimo octavo usque ad vicesimum tertium Siciliae historiam tractavit. Quo gravius opus perditum ferimus, eo magis illam Justini epitomen vel florilegium vituperare licet. Ipse enim non se omne Trogi opus in epitomen redegisse sed florilegium tantum ex eo componere voluisse excerpendo ea quae cognitu dignissima essent, omissis vero aliis quae nec jucunda nec necessaria viderentur praefationis paragrapho quarta monuit. Et quum illos Trogi prologos inspexerimus, quos graeculo cuidam saeculi quinti debemus, Justinum multa narravisse, quae contrahenda fuissent, alia contraxisse, quae non pleniora ab eo enarrata esse jure doleamus, omisisse plane multa ad rerum gestarum ordinem perspiciendum ac recte tenendum prorsus necessaria cognoscemus. (cf. Heeren. comment. soc. Gott. XV. p. 209.)

Agitur enim hic de scriptore quodam, quem non integrum habemus, sed cujus excerpta in Justino fere solo supersunt. Hoc vero ipso omnem hanc quaestionem haud parum impediri satis per se patet; nam si integrum haberemus Trogum, facilius de auctoritate ejus ac fide disquiri posse quis non videt? Accedit, quod Justinus auctorum nomina, quos ante oculos habuerit Trogus, ne uno quidem loco addidit. Facile autem intelligunt, qui vel leviter Justinum inspexerint, Pomp. Trogum, quamvis ipse Romanus esset, solis

tamen Graecis auctoribus fontibus usum esse; sed Romanos etiam eum non ignorasse ex hoc patet, quod illum Justinus Livium et Sallustium reprehendisse ait (XXXVIII., 3) quod orationes directas pro sua oratione operi suo inserendo historiae modum excessissent. Restat igitur nihil, quam ut Justini tradita cum reliquorum scriptorum qui eum antecesserunt narratione comparemus, in quo Justinum et in multis rebus ab eis discedentem et in aliis multa supplentem inveniemus.

De fontibus Pomp. Trogi scripserunt

Heerenius in comment. soc. Gott. 1804 XV., p. 185 sq.

Wolffgartenius de Ephori et Dinonis historiis a Trog. Pomp. expressis. Bonnae 1868.

Raunius de Clitarcho Diodori, Justini Curtii auctore. Bonnae 1868.

Nissenius comment. crit. p. 305—307,

qui Trogum praeeuntes habuisse Theopompum, Timaeum, Ephorum, Polybium, Clitarchum demonstraverunt. Falso vero Holmius I., p. 317 ait „Obgleich wir aus dem Werke des Trogus nur den dürftigen von Justin gemachten Auszug haben, so ist es noch ersichtlich, dass Pomp. Trogus im Wesentlichen denselben Quellen folgt wie Diodor und zwar in der griech. Geschichte fast ausscliesslich dem Ephoros.“ Nam non modo in operis titulo, quem ita ut Theopompus Philippica inscripsit, sed in rebus plurimis graecis etiam digerendis atque ordinandis, et in genere quoque dictionis quo usus, hunc auctorem sequutus est. (conf. Heeren. p. 196). Contra in Diodori operé undique quum in rerum dispositione tum in rebus plerisque graecis narratis ipsis Ephori vestigia invenimus, ut Volquardsenius satis ostendit.

Hoc loco, unde Trogus quum historias priores Siculas tum res Gelonis gestas hauserit, inquiramus.

In libro enim tertio Graeciae historia usque ad Atheniensium in bello Peloponnesiaco expeditionem in Siciliam factam deducta est. Haec opportunitatem praebuit Trogo ad antiquissima tempora Siciliae explicanda, quibus omnem hunc librum quartum destinavit, ita enim, ut ea usque ad deletam a Syracusanis Atheniensium classem produxit. Sequitur deinde decimo octavo Pyrrhi bellum cum Romanis gestum ejusque transitus in Siciliam factus. Quum autem Siciliae res usque ad Syracusanorum de Atheniensibus reportatam victoriam jam libro quarto enarrata essent, hujus libri initio illis denuo capite primo lib. XIX. breviter repetitis historiam Siculam usque ad haec tempora persequitur.

Inter scriptores, qui nobis de eis rebus, quas Justinus libro quarto affert, primum locum Thucydidem tenere nemo ignorat; sed alios sibi duces Trogum elegisse e Justino nobis satis apparet, quod alia legimus, quae Thucydides omisit, alia quae aliter tradidit. Neque tamen quibus ex fontibus, quae in hac libri quarti parte habemus, derivata sint dubitare possumus, quum accipiendum sit hos eosdem fuisse ex quibus hauserit Diodorus. Conveniunt enim utriusque tradita quum in ceteris, tum in nonnullis rebus, quae per se levioris quidem momenti sunt, verum hac de causa ipsa communem maxime fontem atque originem produnt. Sic habes apud

Just. IV., 1, §. 1, 8.	Diod. IV., 85, 3.
Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiae adhaesisse: direptamque velut	*φασὶ γὰρ οἵ παλαιοὶ μυθόγραφοι τὴν Σικελίαν τὸ πρὸ τοῦ χερρόνησον οὖσαν*

a corpore majore impetu superi maris, quo toto undarum onere illuc vehitur; §. 8: proximum Italiae promontorium Rhegium dicitur, ideo quia graece abrupta hoc nomine pronuntiantur.

ὕστερον γενέσθαι νῆσον διὰ τοιαύτας αἰτίας. τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὸ στενώτατον ὑπὸ δυοῖν πλευρῶν θαλάττης προσκλυζόμενον ἀναρραγῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τούτου Ῥήγιον ὀνομασθῆναι. sq.

IV., 1, 11.

Accedunt vicini et perpetui Aetnae montis ignes et insularum Aeolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentis aleretur.

§. 6. et ubi acrior per spiramenta cavernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur.

V., 7, §. 3, 4.

αὗται δε πᾶσαι πυρὸς ἐσχήκασιν ἀναφυσήματα μέγαλα·

ἐκφυσᾶται δε καὶ ἄμμος καὶ λίθων διαπύρων πλῆθος. sq.

IV., 2, I.

Siciliae primo Trinacriae nomen fuit: postea Sicania cognominata est.

V., 2, 1.

Ἡ γὰρ νῆσος τὸ παλαίον ἀπὸ μὲν τοῦ σχήματος Τρινακρία κληθεῖσα·

cf. Tim. frgmt. 1, apud Apoll. Rhod. IV., 965.

IV., 2, 5.

quippe decedens quum filios parvulos reliquisset tu-

XI., 48, 2.

ἐτελεύτησε δὲ καὶ Ἀναξίλας ὁ Ῥηγίου καὶ Ζάγκλης

telamque eorum Micytho, spectatae fidei servo commisisset. sq.	*τύραννος, τὴν δὲ τυραννίδα διεδέξατο Μίκυθος πιστευθεὶς ὥστέ ἀποδοῦναι τοῖς τέκνοις τοῦ τέλευτήσαντος οὖσι νέσις τὴν ἡλικίαν.*

Diodorum in hoc libro quinto, qui *Νησιωτική* inscriptus est, Timaeum sequutum esse demonstravit Muellenhof. Deutsche Alterthumskunde I., 425.

„Diodorus vero, inquit Heerenius, se in his Timaeum et Theopompum sequutum esse ipse indicat.“ Verum uno tantum loco (XVI., 71, 3), Theopompum Chium tribus libris Siculas res descripsisse dicit, incipientem a Dionysii superioris tyranni temporibus usque ad mortem Dionysii junioris continuantem, quo ex loco eum illum fontem in Siculis rebus afferre velle colligere non possumus.

Quod deinde ad libri XVIII. fontes attinet, Heerenius falso p. 226 „unum, inquit, tamen est, de quo dubitare possis, nempe num Theopompus Carthaginiensium quoque res attigerit, ut adeo Justinus in his quoque eum sequi potuerit. In paucis, quae ex Theopompi opere supersunt, fragmentis nihil quidem quod ad Carthaginem referri possit, reperio; vero Carthaginiensium res minime ab eo silentio praeteriri potuisse res ipsa docet. Quo modo enim Syracusanorum, qui continua fere bella cum Carthaginiensibus gerebant, res exponere potuisset nisi horum quoque expeditiones descripsisset, quas si attigit origines quoque urbis eorum et incrementa more suo ac pro consilio universi operis in excursu repetere debuit.“ Nam etiam si concederemus Theopompum antiquissima Carthaginis

tempora descripsisse, fieri non potuit, ut Pomp. Trogo tam diligenti auctori hic Theopompi digressus satisfecisset. Multo ergo majore probabilitate contendimus Timaeum, qui historias Siculas solas scripsit, historiae quoque et originis Carthaginiensium, quibuscum Siculi Graeci bella continua gerebant, meminisse. Hoc praeterea confirmatur Timaei frgmt. 23 (excerpt. ex cod. Matrit. ad calcem Polyaen. ed. Tychsen. in bibl. Gott. liter. et art. ant. VI., p. 15: *Θειοσσώ*). Hanc enim Timaeus Phoenicum lingua Helissam appellatam Pygmalionis sororem esse dicit, regis Tyriorum, quae Carthaginem in Libya condidisset sq.

Deinde Heerenius „accedit, inquit, quod omnis haec de Carthagine narratio talis sit, ut Theopompi ingenium prodere videatur. Quae enim de origine ipsa urbis enarrat, noster (XVIII., 4, 5) more suo mythis ac fabulis exornavit.“ Sed hanc sententiam jam Diodorus ipse refutat IV., 1, 3: „*Καλλισθένης καὶ Θεόπομπος ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων*“ quod aliunde etiam cognovimus. Immo vero Timaeus harum fabularum fons fuit: nam eum propter multas et ridiculas fabulas, quas operi inseruit, cognomen *γραοσυλλέκτρια* habuisse, quis est qui ignoret? Dubitandum igitur non est, quin Timaeus in Just. IV., 1, 2, XVIII., 4, 5, unus fons fuerit. In ceteris quidem Siciliae historiae partibus a XIX., 1 sq. negare non possumus Trogum imprimis Theopompum praeter Timaeum ducem sequutum esse. Sic lib. XIX. caput primum omnibus fere in rebus a narratione Timaei dissentit, quam ob rem hujus capitis fons Theopompus fuit.

Quamquam ex Justini narratione Gelonis historiae utilitatis nihil capimus, tamen eos locos in quibus Ju-

stinus a ceteris dissentit, diligentius inquiramus necesse est. Ut ex prologi quidem Trogi verbis lib. IV. „quarto volumine continentur res Siculae ab ultima origine usque ad deletam Syracusis Atheniensium classem" elucet, Pomp. Trogus certo Gelonis res descripsit: Justinus contra ne Gelonis aut Himerae quidem nominum meminit, verum tantum verba capitis secundi „imperium Siciliae etiam Carthaginienses tentavere, diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum; ad postremum, amisso Hamilcare imperatore cum exercitu aliquantisper quievere victi" illa tempora indicant.

Primum enim apud Just. XIX., 1, 1. Hamilcar dux Carthaginiensium Magonis, contra apud Herod. VII., 165 Hannonis filius nominatur; sed non dubitandum quin Herodotus, ille fere aequalis auctor, confuse res narranti Justino praeponendus sit.

Deinde Just. XIX., 1, 10 Darius rex Persarum legatos Carthaginem misisse dicitur allaturos edictum, quo Poeni humanas hostias immolare et canina vesci prohiberentur, mortuorumque corpora cremare potius quam terra obruere a rege juberéntur. Contra Porphyr. de abstinent. 2 Iphicratem ait illud edixisse et schol. ad Pind. Pyth. II., 3 et Plut. Apophtg. reg. VIII., 88. (Timaei frgmt. 89) Gelonem post pugnam Poenos foedere obstrinxisse, ne in posterum Saturno liberos immolarent, memorant. Ut ex Diod. XX., 24 videmus non semper hoc edictum Carthaginienses observaverunt et veri simile est omnino illis temporibus nulla ejus modi violatarum religionum exempla inveniri posse. Praeterea definiri non potest, cur Persae Carthaginiensibus edicant ut mortuorum corpora terra obruant quoniam, ut Herod. I., 140, III., 16. Xenoph. Cyrop. VIII., 7 affirmant, hic apud ipsos etiam mos

fuit. Itaque haec conjectura maxime probabilis est, ut verba „a rege jubebantur“ delenda sint, ut jam intellexit Freinshemius.

Tum iidem legati apud Justinum a Carthaginiensibus auxilium adversus Graeciam petunt, cui illaturus bellum Darius erat, quod propter assidua finitimorum bella denegabant. Quia hanc rem Justinus nobis solus tradidit, veram habere non possumus: potius eum Darii auxiliorum flagitionem cum Xerxe commutasse putamus, quam Carthaginienses accepisse traduntur.“

Tum miror, quod Justinus XIX., 2, 2. Hannibalem filium Hasdrubalis nominavit quum alii aliter prodant. Diodorus XIII., 43 enim Hannibalem Gisconis filium, Hamilcaris, qui ad Himeram cecidisset nepotem fuisse dicit et certo his in rebus Diodoro major quam Justino auctoritas debetur. Sappho autem, aut ut alii malunt legi „Psapho“ alias non invenitur.

Tum Justinus XIX., 2, 7. Imilconem ducem ex initio quarti saeculi cum alio ejusdem nominis ex quinti initio commutat. Nam verbis „interea Hamilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis sq.“ in anno 480, verbis „in Sicilia in locum Hamilcaris imperator Imilco succedit“ subito in anno 396, in Dionysii superioris tyranni historia versamur.

Postremo accuratius sunt explicanda verba Just. XIX., 1, 8, 9 „Hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce vires Poenorum cecidissent. Itaque Siciliae populis propter assiduas Carthaginiensium injurias ad Leonidam fratrem regis Spartanorum, concurrentibus, grave bellum natum, in quo et diu et varia victoria proeliatum fuit.“ Dorieus enim Anaxandridae Spartanorum regis filius quum fratribus et consilio et virtute militari longe anteiret, regni summam ad se delatum

iri speraverat; ephori tamen, mortuo rege, Cleomeni ex altera uxore nato, quam Anaxandridas ob sterilitatem prioris duxerat in matrimonium, regnum tradiderunt: inviti quidem, quippe Cleomenes animi dotibus minimus, natu vero maximus esset; jure igitur coacti. Dorieus indigne hoc ferens in Libyam migravit, ubi ad Cinypha flumen coloniam condere voluit, (quae regio omnibus propter fertilitatem nota erat: Herod. IV., 175, 198. Ovid. ex Ponto II., 7, 25) deinde consulto Apollinis Delphici oraculo in Siciliam profectus est.

Sed hic Dorieo fortuna item non favit: sive Heracla occupata victus, ut Diod. IV, 23 sive primo proelio mortuus sit, ut Herod. V., 45 vult, hoc loco nihil interest; certum quidem est, hunc Graecorum coloniae in Sicilia condendae conatum in irritum cecidisse. Quo eventu confisi Carthaginienses id agebant, ut Graecos suo impetu paulatim ex tota Sicilia insula depellerent. Inde ab hoc tempore fere perpetuo pugnatum est atque ut videtur varia victoria. Jam his temporibus tantopere Siculi rebus adversis afflicti ad Graecos confugerunt ab iisque auxilia petiverunt. Justini quidem verba „ad Leonidam fratrem regis Spartanorum“ recta esse non possunt. Holmius igitur p. 410 ait „Allerdings konnte Leonidas auf den Gedanken kommen, den Tod seines Bruders zu rächen, doch ist es möglich, dass hier nur eine Verwechslung des Leonidas mit Dorieus vorliegt.“ Alii hoc putant, Dorieum, Leonidae regis Spartanorum fratrem, qui illo tempore in Sicilia bellum gesserit, significari. Quare Gutschmidius conjecit „ad Leonidae fratrem“; sed haec conjectura mala verborum structura vetatur. Nos autem Justino ipsi, qui multa uno hoc capite excerpsit, hoc convertere non dubitamus in culpam, et primo in

Trogi opere idem dictum esse opinamur, quod apud Herodot. VII., 158 ὅτε μοὶ πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο ἐπισκήπτοντός τε τὸν Δωρίεος sq.; apud Trogum fortasse scriptum fuisse mihi videtur „Itaque Siciliae populi propter assiduas Carthaginiensium injurias ad Leonidam, fratrem Doriei, regem Spartanorum, concurrebant, petentes, ut sibi opem ferret (et Doriei caedem ulcisceretur). Quam auxiliorum ferendorum petitionem circa in annos 489—485 cecidisse opus est. Leonidas enim Cleomene mortuo anno 491/0 rex Spartae factus est. Haec hactenus.

Hac jam sequenti parte de Pylyaeni fide atque auctoritate disceptare memoriasque ejus discrepantes memorare volumus, quum fieri non possit, ut quibus ex fontibus is hauserit quae de Gelone narrat, definiamus. (de Polyaeni fontibus vide Woelfflini edit. Polyaen. praef. p. XI.)

Fuit enim Polyaenus rhetor temporibus Marci Aurelii et Lucii Veri, quibus imperatoribus sua strategemata paulo ante expeditionem eorum in Parthos factam dedicavit. Collegit autem ea, ut ipse in prooemio libri secundi confitetur, ex variis scriptoribus, quorum verbis ipsis plerumque, id quod ex quibusdam elucet excemplis usus esse videtur. conf. Woelfflini. ed. praef. p. IX. Octo enim libris omnia strategemata Polyaenus complexus erat; quorum priores sex Graecorum, septimus barbarorum (i. e. Persarum, aliarumque gentium quae Asiam incolebant), octavus Romanorum et mulierum illustrium strategemata continent,

quorum tantum 830 supersunt. Pauci vero auctores Polyaeno difficiliores nobis ex eis veram historiam enucleare volentibus: hujus rei causa in hoc est, et quod saepissime strategemata quaerit, ubi haec omnino gravissima non sunt, et quod ejus dicta nonnunquam tempore locoque carent, et quod non raro vera et gravissima cum absurdis et falsis in ejus narratione miscentur. Nusquam vero fontis nomen indicat. Quamquam igitur hoc opus praecipuis adnumerari non potest, tamen totum condemnare non licet et longius progredimur quum affirmamus, in eis solis locis, qui cum aliis gravioribus historicis congruunt auctoribus, ei fidem deberi. Optima autem pars sunt stragemata ex eorum temporibus, qui *οἱ διάδοχοι* dicuntur.

His tribus locis Polyaenus historiae Gelonis ab aliis auctoribus dissentit: Primum Gelonem jam ducem, non tyrannum de Himilcone victoriam reportasse narrat, cujus causa concionem convocavisset, in qua tyrannus factus esset. Deinde, quum proelio decertare ausus non esset, Pediarchum, sagittariorum praefectum sibi forma atque aspectu similem e castris progredi et sacrificare a Gelone jussum esse, et hunc sagittarios sequi candidis vestibus indutos myrtum ferentes atque sub myrto arcus occultantes; quum et Hamilcarem sacra facientem vidissent, sagittarios tela in eum conjecisse atque hoc facto interfecisse. Tum Gelonem Diogneto Megarensium principi pecunias imperavisse, istum civibus. Quos tributis ad desperationem adactos in Syracusanam coloniam concessisse seque Gelonis imperio ac ditioni subjecisse.

Quoniam fontes auctorum, qui nobis Gelonis historiam continentem tradiderunt eorumque auctoritatem perspeximus, restat, antequam nonnullas res Gelonis accuratius tractemus, illud Plut. vit. Marc. Coriol. 16, ubi dictum „*ἐν τούτῳ δὲ σῖτος ἧκεν εἰς Ῥώμην πολὺς μὲν ὠνητὸς ἐξ Ἰταλίας, οὐκ ἐλάττων δε δωρητὸς ἐκ Συρακούσων Γελῶνος τοῦ τύραννου πέμψαντος*“ quod comparamus cum Dionys. Hal. VII., 1, 20. Liv. II., 34. Romani enim propter annonae caritatem P. Valerium et L. Geganium legatos quum in alias regiones tum in Siciliam ad Gelonem misisse narrantur, a quo ita reversos esse ut tritici quinquaginta milia medimnum afferrent multis onerariis, quorum dimidium emissent admodum vili pretio, reliqua Gelo dono dedisset suoque sumptu advehenda curasset.

Quia omnes qui Gelonis historiam tractaverunt recentiores hoc utrum verum an falsum sit non exquisiverunt, id hoc loco nobis proposuimus.

Coriolani enim causam et plebis Romanae conjunxisse cum annonae caritate anni 492|1 famam, quis est qui nesciat. Hujus famis causam Livius (II., 34, 2) et Dionysius (VII., 1, 24) dicunt, quod plebs propter secessionem impedita fuerit, quominus agros coluerit. Sed haec secessio aliquot per dies duravit. Livius quidem hac in re duos diversos fontes sequitur (conf. Nitzsch. in Mus. Rhen. XXIII., p. 614 sq.); II., 32, 4 „ibi (in monte sacro) per aliquot dies neque lacessiti neque lacessentes sese tenuere“; contra II., 34, 2 et 11 (secundum minus certum fontem) „caritas primum annonae ex incultis per secessionem plebis agris fames sq., itemque secundum Dionys. VI., 47, 89 aliquot per menses duravit. Rediit autem plebs medio mense Septembri: secundum Dionysium quidem demum post

aequinoctium auctumnale (ante diem VII. Cal. Octbr.); omni igitur modo redeunti plebi satis temporis fuit, ut agros coleret et credendum est eam, quae his temporibus praecipue ex aratoribus constitit, jam sui ipsius causa hoc non neglexisse. Tamen sequenti anno caritas esse potuisset; verum hac re in suspicionem vocatur, quod hujus singulae res narrationis congruunt cum illis annorum posteriorum 433 et 411 rebus. Nam anno 411 quoque legati in Etruriam, Campaniam, Siciliam mittuntur, iidemque Cumis a Samnitibus quominus frumenta emant impediuntur; utroque anno plurimum frumenti Romam secundum Tiberim venit (Liv. IV., 25, IV. 52). Quid jam tandem anno 491 tyrannum Siculum commovere potuisset, ut Romanis tantum medimnum numerum dono faceret? Livius igitur prudenter fecit, quod nullum nomen addidit, sed tantum „quaesitum, inquit, in Siciliam quoque"; contra Dionysius Licinium Macrum et Gellium annalium scriptores istum Siciliae tyrannum Dionysium nominavisse memorat. Quadam vero cum superbia Dionysius ipse hanc illorum duorum sententiam improbat, quod illi a vera temporis ratione aberraverint ac potius Gelonem hunc tyrannum Syracusanum fuisse contendit. Sed etiam Dionysius errat Gelonem Hippocratis fratrem nominans et fortasse Herodoti illo loco errore captus est, nisi (ut Brunet de Presle „recherches sur les établissements des Grecs en Sicile" [Paris 1845] p. 121 vult) *Κλέανδρου* excisum est. Plutarchus vero, levissimus ille auctor, hanc Dionysii conjecturam veram accipit et Gelonem Syracusarum tyrannum Romanis illud donum fecisse dicit. Gelonem anno 491 nondum tyrannum Syracusarum fuisse, verum anno sequenti Gelae tyrannidem occupavisse quis est quin intelligat? Gelo igitur quin

nihil omnino cum Romanis egerit et fortasse quin fames Romae hoc anno omnino non fuerit, non dubitamus. (conf. Schwegler. Hist. Rom. II., p. 366.)

Nunc ad quaestiones nonnullas ex Gelonis historia disquirendas nos conferamus, quae apud auctores veteres dissentiunt, quaeque a recentioribus quoque non satis accurate tractatae sunt. Primum igitur mihi necesse est de Gelonis tempore deinde de foedere Persarum et Carthaginiensium, denique de die pugnae Himerensis facere verba.

Nonnulla primum de tempore dicamus, quo fuerit Gelo quia viri docti hac de re inter se magnopere dissentiunt.

Quo sit loco ortus Gelo nusquam relatum legimus nec quo editus in lucem anno, neque habemus, unde hoc probabiliter conjicere liceat. Ex Diodoro autem eum anno Ol. LXXV. tertio quo frater ejus Hiero regnum inchoaverit, mortuum esse comperimus.

Causa illius dissensus ex eis oritur, quae Dionys. Hal. locis supra laudatis et Pausan. VI., 9, 4 memorant, Gelonem Syracusarum tyrannidem obtinuisse Ol. LXXII., 2. De Dionysii loco paulo ante dictum est: Pausanias vero passim rerum Sicularum meminit: Laudat Antiochum X., 11, 3, Philistum I., 3, 9, V., 23, 6; male quidem edoctus est de Sicilia IV., 23, 6. V., 25, 5. X., 11, 3. VI., 9, 4; hoc prostremo loco currum quendam Gelonis donum fuisse memorat, filii Dinomenis, dicens omnes hunc tyrannum illum fuisse credere; quia autem donum illud ex Ol. LXXIII. esset, Gelo vero Ol. LXXII., 2 Syracusas occupavisset, hoc

loco eum Syracusanum nominari oportuisse: currum igitur alteri Geloni deberi putat Pausanis. Sed nihil est argumenti, quo is illum tum victorem alium ac tyrannum fuisse contendit: potius igitur annum occupationis Gelae cum occupatione Syracusarum Gelonis commutavit.

Deinde a ceteris non multum dissentit schol. ad Pyth. III. princ., quo loco Hiero Ol. LXXVI. tyrannidem occupasse asseveratur; magis autem schol. ad Pyth. I. init. affirmans eundem hanc post Gelonis mortem obtinuisse Ol. LXXXV., ubi ex certa emendatione Ol. LXXV. ponendum est.

Gelonem Ol. LXXII., 2 non Syracusas sed Gelam cepisse ex Herod. VII., 155 elucet; accedit quod Diodoro (XI., 38, 66) auctore Geloni Hiero successit Ol. LXXV., 3, ubi *Γέλων μὲν οὖν ἑπταετῆ χρόνον ἐβασίλευσεν.* Diodoro autem hac in re major fides est, quam etiam summus philosophus Aristoteles (Pol. V., 12) manifeste tuetur. Quod praeterea ideo magis arridet, quoniam idem Diodorus egregie sibi constat, quum septuaginta duos annos a Gelonis morte usque ad Dionysii tyranni imperium effluxisse numeret, scilicet ab anno Ol. LXXV., 3 ad annum XCIII., 3, quo Dionysius ille vilissimae sortis homo summum imperium et Syracusanorum tyrannidem consequitur. (XI., 38. XIII., 95). De hoc enim numero demtis duodecim annis, dominationis Hieronis et Thrasybuli reliqui sexaginta anni spatio de quo tradit respondent.

Marmor quidem Parium sub. ep. 69, (apud Mueller. f. h. gr I., 550). Ol. LXXV. annum tertium indicat quo Gelo Dinomenis filius Syracusis tyrannidem occupaverit archonte Athenis Thimosthene, et ep. 71. Ol. LXXVII., annum primum quo Hiero in imperium ejus

successerit archonte Athenis Charete. Distat igitur a Diodori calculo septem annorum spatio. Sed auctor hujus M. P. aut initium regni Gelonis cum Hierone commutavit, aut ut Plassius I., 295 ann. ait „der Verf. hat die siebenjährige Regierung Gelons gekannt und sie unrichtig von dem Siege bei Himera an, oder von der Beilegung des Königlichen Namens gerechnet.

Quibus animadversis initium Gelonis imperii Syracusarum incidisse statuimus in Ol. LXXIII. annum quartum: neque audiendi sunt E Curtius (hist. Graec. II² p. 755 no. 34) cum Goellero (hist. Syrac. p. 17 sq.) qui ad Bentlejum perperam provocantes Hieronis imperium Syracusarum ab Ol. LXXVI., 1 incepisse censent.

Nunc ad quaestionem de societate Persarum et Carthaginiensium transeamus. Illi enim legati, qui a Graecorum senatu ad Gelonem missi erant, Corinthum infecta re redierunt et Gelo Graecis nullum auxilium tulit, aut quia sibi imperium illi concedere noluissent aut quia (ut Siculi dicunt) Gelo, quamvis sub imperio Lacedaemoniorum vel sic tamen subsidio venturus fuisset Graecis, nisi Carthaginiensium expeditio in Siciliam se ipsum gravi bello implicuisset. Nam Thero, qui rerum apud Agrigentinos potitus erat regnumque rebus gestis magnopere auxerat, Terillum tyrannum, Crinippi filium, Himera urbe ejecerat, ac Himerensium ipse tyrannidem occupaverat. Terillus autem imperio privatus Anaxilaum Rhegii tyrannum, qui filiam ipsius Cydippen in matrimonium duxerat, adiit atque is ut socerum ulcisceretur auxilium a Carthaginiensibus petivit. Deinde Hamilcarem, Carthaginiensium ducem, ad suscipiendam expeditionem Terillus inducere conatus est, hujus opem pro hospitii jure implorans. Anaxilaus interea plurimum illi duci persuasit, ut in Siciliam

trajiceret ad opem socero suo ferendam eumque in Himerensium imperium restitueret; quo facilius hoc autem impetraret, Hamilcari filios suos obsides tradidit. Carthaginienses vero ut dominationem suam in Sicilia magis confirmarent atque extenderent illis tyrannis invitantibus obsequuti sunt.

Haec est ansa expeditionis Carthaginiensium ac pugnae Himerensis, quam Herodotus affert; Ephorus contra et Diodorus aliam, ut jam supra vidimus. Qui Xerxem ad Carthaginienses de re communiter gerenda legatos ex Persis et Phoenicibus misisse tradiderunt atque ita cum illis convenisse ut ipse Graeciae incolas aggrederetur, Carthaginienses vero quam maximis copiis contractis Graecos Italiam (vel Peloponnesum) ac Siciliam incolentes bello opprimerent.

Quod foedus nonnulli viri docti, quorum in numero Mitfordius, Dahlmannus, Duncker, Hardenbergkius, Plassius in controversiam adduxisse nobis recte videntur: et quod illis temporibus tam magnum tractandae reipublicae usum nondum cognoverint, et quod Carthaginienses Persas oppressores atque hostes habuerint, et quod Herodotus ejus non meminerit. Incipiamus ab hac postrema causa.

Herodoti silentium, ut Dahlmannus (II., 1, 182) recte monet, per se huic quaestioni nullum momentum afferre potest; factum enim esse posse, ut negligens fuisset, aut de rebus Siculis in posteriore operis parte dicere voluisset; at hoc loco hujus belli Siculi, nec vero foederis illius meminit. Etiam si quis Herodotum non in omnibus belli Persici partibus auctorem fide dignissimum esse dicat, id quod negare non licet, tamen hac in re factum esse non potest, ut ipse fere aequalis scriptor neque juvenis, neque in itineribus,

neque Athenis, neque Syracusis, neque alias inter Persas et Carthaginienses foedus illud anno quadringentesimo octogesimo ictum esse nunquam audisset.

Quamvis deinde probabile videatur, per Phoenices, Persarum imperio subjectos, commercium regi fuisse cum Carthaginiensibus: alienum tamen a Persarum dignitate illis ipsis temporibus, quibus in summo vigore erant societatem proprie sic dictam inire cum gente copiis longe disparibus quadam; multo autem minus cum republica qualibet et quidem tali conditione quam Diodorus memoravit. Neque illorum existimatio apud Persas maxima esse potuit, si cladis illius memores erant, quam proelio navali Massiliensi adversus Phocenses commisso acceperant. (Herod. I. 166. Thuc. I. 13.)

Ad hoc etiam addamus, quod nullo modo sperare poterant, majora commoda, quibus mercaturae causa ex ejusmodi cum rege Persarum conjunctione fruerentur, quodam modo imminens periculum compensatura esse, ne regiones sibi in Sicilia subjectas aliquando prorsus amitterent. Multo etiam minus temporum praeteritorum immemores fuerunt, quum Persae auctoritatis augendae atque omnium terrarum avidissimi ipsius etiam Carthaginis regiones inhiassent. (Herod. III. 19). cf. Hardenbergk. p. 60.

Curtius (hist. Gr. II². p. 478) et Holmius (hist. Sic. I. p. 197) qui ait „Eine solche Aufforderung ist eine so natürliche Thatsache, dass sie eigentlich nicht hätte bezweifelt werden können" sq. de hoc foedere vere judicassent, si nostro saeculo evenisset. Nam hoc illud est, quod toties peccari videas a recentioribus scriptoribus, partim illis qui nullo judicio adhibito omnia ornare student, partim acuminis et judicii famam aucu-

pantibus. Itaque saepenumero fit, ut, dum historias scribunt, fabulas narrent resque tradant, quales forte evenire potuerunt, imprimis si nostris temporibus evenirent.

Ad haec omnia accedit, quod Ephorus et Diodorus, ut jam supra ostendimus, in foedere faciendo non congruunt. Herodoto ergo major fides habenda est. Nemo vero alius, nisi Ephorus, ut ita dicam, foedus illud iniit, quod Timaeus plurimis rebus mutatis incertum non habuit: e Timaeo deinde Diodorus hausit. Fictum autem est eo consilio, ut victoria eo gloriosior videatur; eandemque ob causam pugna Himerensis eodem die facta esse narratur, quo pugna apud Thermopylas aut Salamina debellata sit.

Carthaginienses enim Gelonis increscentis potestatis invidi facti erant; eo gratior eis erat imploratio illorum tyrannorum, qui sibi in Sicilia expugnanda auxiliari possent. Persuasum etiam habuisse videntur, se tum uno velut ictu bellum transigere ac totam insulam in deditionem subigere posse, ut paulo antea Sardiniam. Magna igitur expeditio fuit, et quamquam ingenti militum numero nihilo magis quam illi Persarum nobis fides habenda est, tamen Carthaginienses contendisse atque enisi esse videntur quam maxime possent, ut victoriam de Graecis Siculis reportarent. Atque jam tota belli gerendi ratio famam militum numerum auxisse docet: nam si Hamilcar tantum exercitum habuisset, quantum Diodorus vult, tantum abfuisset, ut diutius Himeram obsidione clausisset, ut totam insulam variis suis copiis (ex Africa, Iberia, Italia, e Liguria, ex Helisycis, ex eis qui Sardiniam et Corsicam insulam incolebant) inundasset, brevique tempore belli fortuna sua gratia dijudicasset.

Pugnam autem Himerensem exactam, quae fabulis referta esse nobis videtur, Diodorus multis verbis tradidit; de Hamilcaris morte quidem tres auctores nostri inter se dissentiunt. Quia Polyaeni fontes ignoti sunt, Herodoti et Diodori memoriae praeponendae sunt, quarum ea Herodoti probabilior est, nisi potius Moversii (Phoen. I. 612) sententiae fidem tribuimus, qui nomina Amilcar et Melkarth inter se confundi existimat; cultus enim hujus dei, cui Tyrii et Carthaginienses sacra faciebant, ita erat comparatus, ut quicunque dignissima ratione deum veneraturus erat, se ipsum cremaret.

Quam ob rem pacem eo pacto illis Gelo concesserit, ut duo talentum milia ad resarciendas belli impensas solvant Carthaginienses, hisque Siculas vel etiam possessiones permiserit causa in eo sita est, ut etiam E. Curtius (hist. Gr. II². p. 481) et Siefertus p. 19 viderunt, ut nullo impediente bellum Persicum, quod nondum decertatum erat, paret et quod ei persuasum fuit, opes Carthaginiensium, quamquam proxime victae erant tamen non prorsus confectas esse.

Itaque Gelo jam antea simulac fama percrebuit Xerxem in Graeciam descendisse, Cadmum, Scythae filium (conf. Siefert. Zankle-Messana. 1854, p. 15), cujus justitiam spectatam cognoverat, tribus cum navibus quinquaginta remorum speculatoris munere functurum Delphos miserat. Magnas etiam pecunias ejus fidei commissas secum portavit pacificisque mandatis instructus fuit, ut belli exitum exspectaret: et ita quidem ut, si Xerxes superior factus esset, pecunias ei traderet terramque atque aquam omnium eorum locorum afferet, quibus Gelo imperaret; sin Graeci vicissent ut reversus eas reportaret.

Tum jam, post pugnam Himerensem alia rerum

conditio fuit, itaque probabile est quod Herod. VII. 165 et Diod. XI. 26, tradunt, temporis ordine quidem inter utrumque inverso, Gelonem magnis cum copiis in Graeciam transire adversusque Persas cum illis bellum gerere constituisse, sed classe jam trajectura Corinthios quosdam advectos nunciasse, Graecos ad Salamina Persas superasse et Xerxem cum aliqua exercitus parte ex Europa excessisse.

Quod nos ad postremam quaestionem inquirendam ducit, quo die pugna ad Himeram facta sit. De hoc enim tempore Diodorus et Herodotus non conveniunt. Hic enim Hamilcarem Carthaginiensium proelio a Gelone et Therone eodem die superatum esse memorat, quo Graeci ad Salamina maximam de Persis victoriam reportavissent: Ille vero Carthaginienses a Gelone devictos esse ipso die tradit, quo Leonidas cum suis ad Thermopylas rem gessisset. Utrumque factum esse non potest. Quod ad Diodori sententiam spectat eum sibi constare videre licet: si enim victores Siculi velut (XI. 23, 2) tradit, Graecos majorem ad fiduciam accenderunt. Ponere igitur possumus proelio ad Himeram commisso Graecos nondum cum Persis apud Salamina congressos esse. Deinde idem Diodorus memorat, quum jam victoriam adeptus esset, Gelonem cum magnis in Graeciam copiis transire atque adversus Persas bellum gerere constituisse. Diodorus hunc denique ad Thermopylas illlustrissimae cladis et apud Himeram pulcherrimae victoriae fortuitum concursum singulari cujusdam dei numini tribuit.

Itaque videmus historicos et Graecos et Siculos hanc pugnam cogitatione depinxisse gravitatisque causa cum Salaminia victoria eodem simul die accidisse libenter ac studiose tradidisse: utrumque enim bellum

ad totam Graeciam liberandam felicissimosuccessu commissum fuit. Hic et illic maximus barbarorum ex ercitus Graecorum virtuti ac prudentiae cessit: hic et illic incursus hostium fuit, qui Graecum principem in regnum reducere vellet, hic et illic hae duae urbes maximae fuerunt inter se consociatae contra communem hostem, quum aliae minores ad hostem transfugissent.

Niebuhrius quidem (schol. hist. ant. I. p. 423, II. 123, hist. Rom. II. 3) contendit et Gelonis regnum a Diodoro decem annis maturius ductum et pugnam Himerensem non modo levem et jam paucis ante annis commissam esse sed potius nullam fuisse. Sed has sententias Niebuhrius neque ipsius argumentis neque allatis scriptorum testimoniis satis confirmavit. Ut vero Holmius vult, pugna illa Siculorum et Carthaginiensium, ad quam Gelo a Spartanis auxilium petiverat, jam haec est, quam ob rem anno qnadringentesimo octogesimo primo eam commissam esse putat. Herodoti verba, e quibus Holmius, ut mihi quidem videtur, injuria concludit, hanc pugnam Himerensem jam antea factam esse haec sunt e Gelonis sermone (VII. 158) *αὐτοὶ δὲ ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο·* sq. Haec verba, quae etiam ad res bello bene gestas pertinere videntur, aliter interpretanda esse, docent Grotius (hist. of Gr. III. 170), Plassius (I. 288) et Siefertus (p. 16). Praeterea, si Holmius p. 209 alteri priori bello in Gelonis historia nullum locum esse affirmat, ei opponamus Gelonem post quatuor annos quidem Syracusarum, vero antea sex per annos Gelae tyrannum fuisse, quo tempore hoc cum Carthaginiensibus bellum Geloni gerendum fuerit.

Illo etiam sensu Herodotum pro *πρότερον* dixisse *νεωστί* credimus.

Cautus autem providusque Aristoteles (Poet. 23) de pugnae die ait: *κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων."*

Si omnia igitur contuemur, res ita sese habet: Legati Graecorum, qui auctumno anni quadringentesimi octogesimi primi ad Gelonem missi erant, infecta re domum redierant; paulo post Gelo tamen imperio non impetrato Graecis auxilium ferre voluisse dicitur, quum Carthaginienses concursionem facientes in Siciliam eum impedivissent. Gelo pugna Himerensi Carthaginienses vicit et pace quamquam non tam celeriter ut Diodorus vult confecta, exercitum recuperare et in Graecorum bello cum Persis, quod nondum dimicatum erat, agere voluit, quum ei Xerxes apud Salamina victus jam ex Europa excessisse nunciaretur. Carthaginiensium igitur expeditio tantum a fine anni 481 usque ad aestatem anni 480 fuisse potest. Hucaccedit quod Diodorus Hamilcarem mare Libycium trajicientem tempestate afflictum, navigia quibus equ et currus transveherentur amisisse memorat itemque naves, quae incendium evasissent, repletas fugientibus, atroci tempestate suborta, omnes naufragio absumtas fuisse ex quo paucissimi tantum erepti exigua scapha Carthaginem rediissent. Quamquam tantum nequaquam naufragium fuisse, quantum fama auxit, omnes intelligimus, tamen affirmare non licet, illas tempestates omnino non fuisse. Expeditionem igitur hieme, qua mare semper turbidissimum est, fuisse persuasum mihi est. Himerae obsidio non diutius quam nonnullos menses duravit, quod usque quaque omnia maxima celeritate fiunt: nam saepe verba *εὐθύς* et *ταχέως* iterantur, quam ob rem pugnam Himerensem initio anni

quadringentesimi octogesimi commissam esse pro certo affirmamus

Postremo nonnulla verba de eis addamus, quae Diod. XI. 26. Polyaen. I. 27, 1. Ael. V. H. XIII. 37, quamquam non in omnibus congruentia sunt tradiderunt. Paulo enim post victoriam Himerensem Gelo comitia indixit edito mandato, ut omnes pariter armis loricisque induti convenirent: ipse vero nullis corporis custodibus in contionem venit. Simul atque omnem imperiatoriae dignitatis, vitae ac rerum a se gestarum rationem exposuit beneficiaque sua quum in Syracusanos, tum in ceteros omnes Siculos accurata oratione recensuit, tandem insidias detexit atque arma deposuit. Populus vero mirabatur quod tunica discincta, pallio solo tectus in medio stans omnibus armatis nudum quasi corpus obtulisset. Tantum autem aberant, ut manus corpori admoverent, ut omnes optimum imperatorem collaudantes una voce eum bene de patria meritum ejusque liberatorem, regem ipsum proclamarent.

Hoc titulo non modo in regno confirmatus est sed etiam decretum, ut deinceps ex ejus familia succedentibus imperium illud integre conservaretur.

